REVISTA 22 a ajuns la numărul 400

Nr. 42 (400), 21 - 27 octombrie 1997

22

ANUL VIII

pag. 8

Ion Caramitru ministrul culturii

pag. 9-10

Senatorul György Frunda

ANDREI CORNEA pag. 3

Eroarea preşedintelui

VLADIMIR TISMĂNEANU

Despre dosare, delaţiuni şi memorie

pag. 11

RĂSVAN POPESCU

Jurnal

pag. 13

GABRIEL ANDREESCU

Accesul la dosare: un test pur politic

Spre deosebire de asigurarea unor condiţii decente de viaţă populaţiei, asigurarea „accesului la dosare" nu se loveşte de limitele „obiective" ale societăţii româneşti. Spre deosebire de reforma economică, aducerea la cunoştinţa opiniei publice a trecutului demnitarilor nu presupune nici măcar o competenţă specială. În acest sens, legiferarea *„accesului la propriul dosar şi deconspirarea securităţii ca poliţie politică"* constituie un simplu test de voinţă a actualei majorităţi parlamentare.

Proiectul de lege cu titulatura pusă între ghilimele mai sus, susţinut de Ticu Dumitrescu, a intrat deja în dezbaterea Senatului. El ar asigura accesul oricărui cetăţean român la propriul dosar întocmit de fostele organe de securitate. De asemenea, confirmă dreptul oricărui cetăţean de a fi informat, la cerere, cu privire la statutul de agent sau colaborator al securităţii al unei întregi categorii de demnitari ori candidaţi la aceste demnităţi: preşedintele ţării, parlamentarii, miniştrii, secretarii de stat şi directorii din ministere, prefecţii, subprefecţii, directorii de prefectură, primarii, directorul şi directorul adjunct al tuturor instituţiilor de informaţii interne şi externe, ambasadorii şi consulii, judecătorii şi procurorii la instanţe şi parchete civile şi militare etc. În vederea aplicării legii ar urma să se înfiinţeze un Comitet Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii. Comitetul Helsinki a făcut o analiză riguroasă a unor defecte ale proiectului de lege susţinut de Ticu Dumitrescu – precum anumite scăpări privind accesul în justiţie al persoanelor vizate. Amendarea proiectului la cîteva articole pare însă suficientă. În substanţa sa, proiectul este desigur bun.

Iată însă că PNŢCD a hotărît amendarea sa. O comisie a PNŢCD condusă de domnul Gavril Dejeu a definitivat pe 14 octombrie şi a făcut cunoscute opiniei publice – cu oarecare precauţie – cîteva noi opţiuni. Comisia juridică a Senatului a dispus şi ea unele amendamente. Astfel, la ora actuală există un număr de obiecţii la proiectul lui Ticu Dumitrescu care i-ar putea afecta însăşi substanţa. Asupra a două dintre acestea merită să ne oprim puţin.

Astfel, comisia condusă de ministrul de Interne cere ca accesul la informaţiile privind calitatea de agent sau de colaborator al fostelor organe de securitate să ajungă doar la conducerile autorităţilor şi instituţiilor publice, ale partidelor şi organizaţiilor neguvernamentale care au dreptul de a desemna candidaturi şi a face numiri. Cu alte cuvinte, conducătorii acestor formaţiuni şi instituţii vor intra în posesia unei informaţii pe care înainte o deţinea doar o mînă de angajaţi ai SRI. Logica legii – a cărei legitimitate constă în dreptul constituţional al fiecărui cetăţean la informaţia de interes public – este astfel complet răsturnată. Un număr de persoane capătă o forţă remarcabilă, a cărei utilizare cu bună-credinţă nu ştiu de ce ar trebui prezumată. (Promisiunea ca liderii partidelor să publice numele agenţilor în *Monitorul Oficial* nu este suficientă.) Soluţia propusă de către comisia PNŢCD, în frunte cu ministrul de Interne, este jignitoare pentru opinia publică şi periculoasă. Sper ca ea să fie tratată cum se cuvine.

O a doua „idee" care ridică multe întrebări a aparţinut senatorului Ioan Doru Tărăcilă şi a fost deja adoptată de Comisia juridică a Senatului cu scopul *„de a nu deconspira organigrama serviciilor de securitate"*: protecţia dosarelor actualilor angajaţi ai SRI. Ce formă va căpăta, în litera şi spiritul legii, o astfel de prevedere? Desigur, publicarea dosarelor demnitarilor, cît de înalţi ar fi ei, nu trebuie pusă în discuţie. Dosarele conţin date asupra vieţii private şi nu e cazul ca ele să ajungă în faţa opiniei publice. Dar, faptul că un deputat, senator, procuror-şef, ministru etc. a fost informator (agent) al securităţii ar trebui oare ascuns opiniei publice pentru că acesta este astăzi angajat al SRI? Iată o idee aberantă, care ar da SRI rolul unei instituţii-arbitru în stat. Nu este singurul semn că SRI aşteaptă, în ciuda noilor schimbări din 1996, să facă jocurile politice în această ţară. Sper că parlamentarii români nu vor merge într-o astfel de direcţie perversă şi că opinia publică va fi atentă la surprizele pe care le mai poate oferi dezbaterea în jurul legii.

SĂPTĂMÎNAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL • ANUL VIII • 16 pagini • 1.200 lei

Reamintim cititorilor noştri că această pagină le aparţine, ca şi responsabilitatea pentru scrisorile lor.

PREŢURILE ABONAMENTELOR

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenţi, pensionari, fosti deţinuţi politici şi veterani de război:

- Numai **9.500 lei** pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere **39%**);
- Numai **7.000 lei** pe 3 luni, cu ridicare de la redacţie (reducere **55%**).

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- **11.500 lei** pe 3 luni (reducere **26%**), cu expediere la domiciliu;
- **9.500 lei** pe 3 luni (reducere **39%**), cu ridicare de la redacţie.

Cei interesaţi sînt rugaţi să achite la sediul redacţiei (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poştal suma corespunzătoare, pe adresa: *Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, Bucureşti,* Adeverinţele (talon de pensie, adeverinţe şcolare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: *Revista "22" Calea Victoriei 120, sector 1, Bucureşti,* cu specificarea pentru *Serviciul de Difuzare*.

MĂRIRILE DE PREŢ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA ACHITATE

Stimate Domnule Gabriel Andreescu,

Urmăresc cam tot ce se spune şi se scrie pe marginea *Legii învăţămîntului*, cel puţin din două motive: 1. Locuiesc în unul din judeţele în care, după opinia domnului Pruteanu, există pericolul ca limba română să dispară; 2. Sînt profesoară de filosofie şi, pentru completarea normei didactice, am predat cîţiva ani istoria şi geografia României în clase cu elevi maghiari. Dacă opiniile lui C. V. Tudor, M. Ţucă, I. Cristoiu... sînt de o evidentă rea-credinţă, luările de poziţie ale unor intelectuali de anvergura domnului G. Pruteanu sînt derutante (aşa cum o recunoaşteţi şi dumneavoastră în cazul domnului Alex. Ştefănescu). Trebuie să vă spun că sînt o cititoare fidelă a revistelor „22" şi *Dilema*, iar opiniile celor care semnează în paginile acestor minunate săptămînale (A. Pleşu, G. Liiceanu, H.R-Patapievici, A. Cornea...) reprezintă pentru mine reperele intelectuale care mă ajută să înţeleg *„dificultăţile oricărei opţiuni"* (expresia aparţine directorului *Dilemei*). Desigur, dintre aceste repere faceţi parte şi dumneavoastră. Motivul pentru care vă adresez aceste rînduri este articolul dumneavoastră – „Lupta domnului George Pruteanu", *„22"*, nr. 39/'97. Ideile pe care le promovaţi în acest articol şi tonul echilibrat în care o faceţi sînt foarte binevenite în starea de isterie provocată de *Legea învăţămîntului*. Precizarea dumneavoastră că *„Domnul Pruteanu ar trebui să simtă toată importanţa cuvîntului «limbă maternă». În acest caz, ar şi respecta-o"* mi se pare esenţială pentru înţelegerea problemei *Legii învăţămîntului*.

Deşi ne lăudăm că am rezolvat problema minorităţilor într-un mod exemplar, explicit sau implicit le amintim mereu maghiarilor că noi, românii, sîntem la noi acasă şi este firesc ca noi să facem regulile. În acest sens, pentru a fi recunoscut drept patriot, trebuie să stai cît mai ţeapăn în preajma ungurilor, să fii vigilent, pentru că, tot românul ştie, în unguri nu poţi avea încredere. Cine se simte în largul lui în preajma ungurilor e suspect, în mod sigur nu e patriot. În aceste condiţii şi atîta timp cît nu le recunoaştem dreptul de a se simţi la ei acasă în România, pot avea maghiarii sentimentul că aparţin acestei ţări? Recunoaşterea dreptului de a se simţi la ei acasă, în România, este primul semn al schimbării *„mentalităţii locatarului principal"* (mentalitate definită de A. Cornea, *„22"*, nr.31/1995). Or, respectarea dreptului de a te simţi la tine acasă începe cu respectul faţă de limba în care vedem „lumea în mod unic" – limba maternă. Sîntem foarte patetici cînd e vorba de limba noastră maternă. În cazul celor diferiţi de noi, lucrurile se schimbă, ei nu au chiar aşa nevoie de limba lor maternă. Doar există limba română, limba oficială, ce naiba! Limba maghiară? Hai să fim serioşi, fac prea mult caz, ar trebui s-o lase mai moale...

Fac parte dintre românii care nu au complexe faţă de maghiari, mă simt în largul meu în preajma lor şi aş vrea ca ei să se poată bucura de limba lor maternă aşa cum mă bucur eu de limba română. Au acest drept pentru că sînt la ei acasă, pentru că limba maternă este *„însăşi Limba ca atare, însuşi faptul gîndirii adevărate şi larg cuprinzătoare, însuşi faptul simţirii nuanţate şi complexe, date îngemănat la iveală cu ajutorul unei rostiri diferenţiate şi exacte. O limbă maternă bine însuşită îţi permite să-ţi însuşeşti în continuare, diferenţiat şi nuanţat, orice altă limbă «străină» pentru tine, maternă pentru alţii..."* (Mihai Şora, „Limba Maternă, Matematica şi Muzica", în *Secolul 20*, nr. 325–327, p. 41). Pentru maghiarii din România, limba română este o limbă străină, chiar dacă este limba oficială. Din experienţa mea didactică ştiu că predarea, în clasele maghiare, a istoriei şi geografiei României în limba română nu contribuie la o mai bună însuşire a acestei limbi. Realitatea este că ne chinuim şi noi, profesorii, şi elevii maghiari. Profesorii reduc informaţiile, renunţă la dezbatere, sînt nevoiţi a simplifica materia de predare la nivelul cunoştinţelor de limba română ale elevilor. Elevii nu pot ajunge la o profundă cunoaştere a acestor materii, nu pot ajunge la o rostire exactă şi diferenţiată a conţinutului informaţional, se chinuiesc cu aceste discipline şi ajung la o involuntară ostilitate faţă de limba română. Nu este la îndemîna oricui însuşirea unei limbi străine. Unii au simţul limbilor, alţii nu. Cît la sută dintre români se pot exprima într-o altă limbă? În ce mă priveşte, nu am simţul limbilor, mă simt în siguranţă numai în structurile limbii române. Deşi locuiesc de peste zece ani printre maghiari, n-am reuşit să învăţ limba maghiară şi-mi pare rău. Nu pot să am decît un deosebit respect pentru colegii, vecinii, elevii – toţi maghiarii cu care intru în relaţie şi care fac efortul de a-mi vorbi în limba mea maternă. Unii vorbesc limba română perfect şi cu plăcere, alţii vorbesc mai greu – dar comunicarea şi convieţuirea sînt posibile graţie eforturilor lor. Am observat că foştii mei elevi care în şcoală se exprimau greu în limba română, după ce-au intrat în viaţă, şi-au extins relaţiile, au călătorit, au făcut armata, au început a se exprima cu mai multă uşurinţă. Prin urmare, au avut nevoie de limba română şi au învăţat-o mai bine. Alţii nu au evoluat, se exprimă tot cu greutate în limba română, dar asta nu-i împiedică să-şi plătească taxele şi impozitele către statul român şi să-i respecte legile.

Dacă acceptăm că identitatea înseamnă în primul rînd cultură, iar o cultură o dobîndim prin asimilarea valorilor intelectuale şi morale, atunci trebuie să recunoaştem că instituţia în care începe acest proces de asimilare a valorilor (niciodată încheiat) este şcoala. Şcoala este instituţia culturală în care se resimt cel mai puternic frontierele lingvistice, dar, în acelaşi timp, este spaţiul spiritual în care descoperim că aceste frontiere pot fi depăşite. În şcoală începe procesul de valorizare a propriei identităţi culturale şi depinde de calitatea umană şi profesională a dascălilor ca această valorizare să nu implice dispreţul faţă de alte culturi. Este dureros pentru un român să constate că unii maghiari manifestă ostilitatea faţă de limba română. Poate că respectivii maghiari n-ar fi ajuns la această atitudine dacă n-am fi făcut din limba română un instrument coercitiv şi n-am fi manifestat un dispreţ suveran faţă de limba lor maternă. În general, toţi sîntem de acord că trecutul şi tradiţiile unei comunităţi trebuie cunoscute şi respectate. Uităm, însă, că limba maternă este instrumentul esenţial prin care o comunitate îşi cunoaşte trecutul şi poate face din tradiţie o dimensiune a prezentului. Ştiu că există extremişti maghiari, dar mai ştiu că majoritatea maghiară respectă legile acestei ţări. Ştiu asta, căci pentru mine maghiarii nu sînt o nebuloasă, ci sînt colegii, vecinii, elevii mei, oamenii cu care mă întîlnesc în fiecare zi pe stradă şi împreună cu care am descoperit că avem interese şi scopuri comune. Pentru noi e foarte comod să declarăm supremaţia limbii române în toate domeniile. Ba, mai mult, am vrea ca maghiarii să declare că pentru ei este o fericire să înveţe limba română. Ei bine, fericirea lor este limba maghiară, iar învăţarea limbii române este un efort în plus pe care statul român ar trebui să-l răsplătească, punînd la dispoziţia acestor cetăţeni români instituţii care să-i servească şi să le asigure egalitatea în faţa legilor. Numai aşa maghiarii vor trăi sentimentul că aparţin acestei ţări şi îi vor fi loiali.

Afirmaţiile mele pot fi vulnerabile, n-am pretenţia că deţin adevărul. Ştiu însă că problema *Legii învăţămîntului* este complexă şi delicată. În această problemă, domnul Pruteanu este sigur că are dreptate, are certitudinea că posedă Adevărul. Pot fi criteriile adevărului absolute, mai ales atunci cînd este vorba de relaţiile interetnice?

Cu toată consideraţia,

Nina Ţîntar
Sfîntu Gheorghe, 6 oct. 1997

În data de 23 septembrie 1997, m-am înscris în UDMR, deşi sînt de naţionalitate română; acest gest politic poate nedumeri sau contraria, fiind deci necesară explicarea lui.

O societate liberă e aceea care nu înăbuşă diferenţa şi pluralitatea de vederi între indivizii ce o alcătuiesc, ci, dimpotrivă, le cultivă. La nivel instituţional, România a făcut paşi importanţi spre o societate deschisă; însă mentalităţile de aici se mişcă ceva mai lent în această direcţie, minorităţile etnice, sexuale sau religioase avînd încă de suportat „mici şicane" din partea majorităţii.

Naţionalismul care depăşeşte zona moderaţiei nu mai are piloni raţionali de susţinere – acelaşi individ care face apologia românismului şi a ştefancelmarismului pentru a justifica o preeminenţă a naţiunii valahe şi a valorilor ei asupra alteia, dacă, sub capriciul hazardului, s-ar fi născut paraguayan, ar fi „apărat" cu aceeaşi seninătate (sau îndîrjire) fiinţa şi trecutul glorios ale poporului paraguayan, neglijînd sau obstrucţionînd, în acelaşi timp, drepturile minorităţilor de acolo.

În spaţiul românesc, sistemul educaţional naţionalo-centrist scoate continuu, ca pe bandă rulantă, prea mulţi antisemiţi, ultranaţionalişti, fundamentalişti ortodocşi, xenofobi şi legionari, plus nenumăraţi indiferenţi (în sensul rău al cuvîntului). Un asemenea tip de educaţie îşi îmbată victimele cu prejudecăţi măgulitoare, excelînd la capitolul „laudă de sine" şi eludînd un lucru extrem de important: acela că, în primul rînd, cu toţii sîntem **oameni**, fiinţe culturale, fiinţe creatoare, iar raporturile dintre noi trebuie stabilite plecînd de la acest lucru; poate abia în al 10-lea rînd ar trebui să conteze apartenenţa noastră etnică; e penibil ca doar prin naştere să ne plasăm pe o baricadă opusă alteia şi să ne asumăm nu ştiu ce uri artificiale faţă de **ceilalţi**.

Acest fapt, de a deveni membru UDMR, nu este determinat în primul rînd de recentele probleme legate de plăcuţele bilingve şi de *Legea învăţămîntului* sau de istericalele funaristo-vadimiene, şi nici de reacţiile curioase ale intelectualului Pruteanu (care, deşi a petrecut decenii în biblioteci, ori nu a citit ce trebuie, ori nu a citit cum trebuie). Au contat mai mult mîhnirile produse mie de numeroasele conştiinţe tinere parazitate de ideologii, stupidităţi şi anacronisme; conştiinţe pe care le întîlnesc des, în viaţa de zi cu zi, cam în toate mediile la care am acces, conştiinţe care parcă abia aşteaptă să ajungă la vîrsta maturităţii depline pentru a prelua frîiele societăţii şi a repeta greşelile predecesorilor.

Consider că, totuşi, lumea în care treptat ne aşezăm astăzi este una în care minorităţile de orice natură sînt protejate şi nu discriminate, în care mistica statului e compromisă definitiv, în care graniţele îşi pierd tot mai mult din importanţă, în care spiritele se încing pentru drapele şi imnuri doar pe stadioanele de fotbal, iar obligaţia fiecărui tînăr de a învăţa să ucidă (în armată) să ţină de un regretabil trecut. Numai că o astfel de lume nu vine de la sine...

Remus Cernea
student la Filosofie

CÎŞTIGĂTORII CONCURSULUI Editura ANTET – REVISTA „22"

Răspunsurile corecte:

1. Pe coperta cărţii este înfăţişat **generalul Aleksandr Lebed**.
2. Premierul Yitzhak Rabin a fost ucis pe data de **04.11.1995**.

1. **Ambăruş Al. Irinel**, Bacău
2. **Angheluţă Iulian**, Bucureşti
3. **Bidiuţă Oana**, Bucureşti
4. **Bodea Crina**, Oradea
5. **Burtea Manole**, Zimnicea
6. **Cioboteanu Mihai**, Bucureşti
7. **Dorneanu Edmond**, Suceava
8. **Ganea Doru**, Buzău
9. **Horja Gavril**, Bucureşti
10. **Niculescu Cristina**, Bucureşti
11. **Pantazi Cătălin**, Bucov
12. **Rusu Mihai**, Suceava
13. **Ştefănescu Iulius**, Craiova
14. **Şuteu Daniela**, Alba-Iulia
15. **Vlasov Vitalie**, Roman

ANDREI CORNEA

Eroarea preşedintelui

Intervenţia neaşteptată în favoarea revoluţionarilor a preşedintelui Constantinescu a avut de ce să uimească. Este adevărat, starea de sănătate a unora dintre cei care făceau greva foamei în faţa Senatului se înrăutăţise, iar organizaţiile revoluţionarilor mărşăluiseră zgomotos prin Bucureşti. Şi totuşi, erau motive numeroase şi puternice pentru ca preşedintele să nu intervină, sau să nu intervină în modul în care a făcut-o.

Mai întîi, din punct de vedere tactic, intervenţia şefului statului a făcut manifest ceea ce – adevărat – se ştia oricum: anume că politica „mare" se face la Cotroceni şi că primul-ministru este mai degrabă un executant al deciziilor preşedintelui. Dar punerea în evidenţă a acestui fapt este supărătoare cu atît mai mult cu cît, în intervenţia amintită, preşedintele Constantinescu a încercat să se distanţeze de unele acţiuni ale guvernului sau ale majorităţii parlamentare. Obligîndu-l pe d-l Ciorbea la o retragere (unii vor spune la o cedare), Emil Constantinescu a plasat guvernul într-o situaţie neplăcută şi jenantă, de a retrage proiectul amendării *Legii 42* din procedura de urgenţă, ceea ce echivalează cu o amînare a votării sale pe termen nelimitat. Reacţia intempestivă a d-lui Traian Băsescu, critic la adresa preşedintelui şi susţinînd poziţia iniţială a guvernului şi a premierului, mi se pare atît firească, cît şi plină de demnitate.

Politic vorbind, dacă d-l Constantinescu s-a gîndit că va reduce unele conflictele sociale şi va dezamorsa anumite tensiuni, s-a înşelat; Dan Iosif şi alţi cîţiva „radicali", bine proptiţi de d-l Ion Iliescu, îşi continuă greva foamei, ridicînd pretenţiile şi părînd să dorească o umilire completă a guvernului. Joia trecută, cînd Camera Deputaţilor a decis să discute amendamentele la *Legea 42* în procedură normală şi nu în procedură de urgenţă, PDSR, sfidător, a părăsit şedinţa declarînd că el, în acord cu greviştii foamei, doreşte pur şi simplu retragerea proiectului de amendare. De unde se vede că un semn de slăbiciune este, în politică, interpretat drept promisiunea unei şi mai mari slăbiciuni în viitor. N-ar fi prima dată cînd guvernul face experienţa dezavantajelor unei poziţii slabe sau a unei reveniri. Pe de altă parte, ponderea revoluţionărilor şi a organizaţiilor lor în ansamblul neliniştilor sociale actuale rămîne mică, iar marea majoritate a populaţiei nu pare deloc interesată în revendicările zgomotoase ale unor inşi văzuţi mai curînd drept profitori ai revoluţiei decît drept revoluţionari. Apoi, spre deosebire de diferitele conflicte sociale, apărute din cauza disponibilizărilor şi a închiderii unor întreprinderi producătoare de pierderi, aici caracterul politic, mai mult, politicianist al acţiunii era evident. De ce ar fi trebuit preşedintele să fi încurajat un atare scandal?

Dar – s-ar putea susţine – poate că d-l Constantinescu a dorit să evite apariţia unui nou conflict în interiorul coaliţiei de guvernare, şi aşa fragilizată de destule alte controverse; în special poziţia PD părea mult mai apropiată de cea a organizaţiilor de revoluţionari decît acea a partidelor din CDR, mai ales după ce Petre Roman promisese susţinerea sa revoluţionarilor. Numai că iarăşi calculul pare să se fi dovedit greşit: miniştrii democraţi au susţinut proiectul guvernului, ceea ce întăreşte speculaţiile că Petre Roman este tot mai izolat în partid, contestat fiind, în diferite acţiuni, de cei mai importanţi secunzi ai săi, d-nii Severin, Băsescu şi Babiuc. Pe de altă parte, prin intervenţia sa, preşedintele Constantinescu a produs unele nemulţumiri şi printre parlamentarii ţărănişti. Aşadar, în loc să calmeze, intervenţia prezidenţială a creat noi conflicte.

În sfîrşit, trebuie evocată şi latura morală a proiectului de amendare. Se ştie foarte bine cîte ilegalităţi s-au produs la umbra binevoitoare a *Legii 42*, ceea ce a adus un nemeritat discredit asupra adevăraţilor revoluţionari. Dar, dacă îi excептăm pe răniţi şi pe urmaşii celor ucişi în revoluţie, nici participanţii autentici nu au dreptul să pretindă vreun avantaj material. Din acest punct de vedere, a invoca exemplul veteranilor de război – aşa cum a făcut-o Dan Iosif – este fals: căci veteranii, ca orice soldaţi, au participat la războiul la ordin, obligaţi. De aceea, societatea este îndreptăţită să le acorde anumite avantaje, deoarece, tocmai ei şi nu alţi cetăţeni au fost siliţi să lupte pe front. Ceea ce se recompensează astfel nu este eventuala lor bravură, ci situaţia de constrîngere, de nelibertate plină de riscuri în care s-au aflat tocmai ei, *spre deosebire de alţii*. Dimpotrivă, revoluţionarii – mă refer la cei autentici – şi-au asumat *liberi şi neconstrînşi* riscul şi au făcut-o – se poate presupune – pentru altceva decît pentru scutiri de impozite şi terenuri. Societatea nu are nici o datorie faţă de cei care au riscat neconstrînşi şi în libertate, căci altminteri ar trebui să-i scutim de impozite şi pe cei ce au ales o meserie periculoasă, ori pe cei care au investit nechibzuit.

Cred, prin urmare, că intervenţia preşedintelui Constantinescu a fost o eroare. Pesemne, preşedintele s-a temut că protestele revoluţionarilor oferă opoziţiei o oportunitate pe care guvernul nu trebuie să o încurajeze prin intransigenţă. A dorit, poate, şi să apară din nou drept un conciliator şi moderator al tensiunilor şi conflictelor, un „preşedinte al tuturor românilor", situat deasupra partidelor, dar atent la suferinţele unor cetăţeni aflaţi în greva foamei. În sfîrşit, cred că preşedintele nu a dorit ca, la apropierea lui decembrie, să se spună că tratează cu neglijenţă pe cei direct asociaţi cu sursa principală de legitimitate politică a actualei Românii.

Constantinescu conduce în sondaje

În luna septembrie, Laboratorul Universitar de Analiză Socială (LUAS) – unitatea de cercetare a Observatorului Social din Universitatea Bucureşti – a realizat Barometrul de opinie publică, pe un eşantion de 1.189 persoane din 85 de localităţi.

Efectuat la cererea Fundaţiei Soros pentru o Societate Deschisă, Barometrul se desfăşoară trimestrial pe baza unui chestionar fix, utilizîndu-se un eşantion de populaţie cu reprezentativitate naţională. Rezultatele sînt publice, întregul program fiind supervizat de un juriu format din specialişti în sociologie. Tematica Barometrului se referă la opţiuni politice, calitatea vieţii, aprecierea politicii economice şi sociale a guvernului, profilul cultural al populaţiei. Prezentăm în acest număr cîteva dintre rezultatele Barometrului.

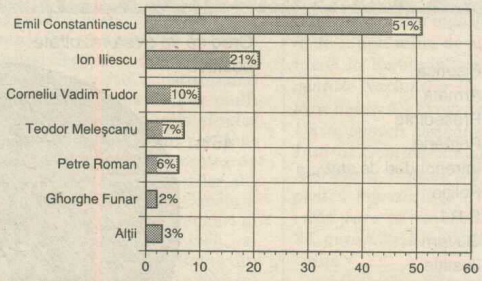

Dacă duminică viitoare s-ar organiza alegeri pentru funcţia de preşedinte al României cu cine aţi vota?

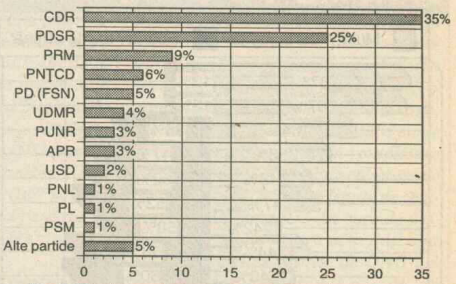

Dacă duminica viitoare s-ar organiza alegeri pentru Parlamentul României cu ce formaţiune politică aţi vota?

● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ●

PS pe scurt

NATO după Madrid

Pe 12 octombrie, au luat sfîrşit la Bucureşti lucrările celei de 43-a sesiuni a Adunării Parlamentare a Atlanticului de Nord. Cei 300 de parlamentari participanţi au adoptat în rezoluţia finală, intitulată: *„Să facem faţă împreună sfidării mondiale – Viitorul parteneriatului transatlantic"*, concluziile şi recomandările pe care le vor face celorlalte structuri ale Alianţei. La cererea congresmenilor americani Tom Lántos şi Gerald Solomon, rezoluţia finală a statuat că NATO rămîne deschisă României, Sloveniei şi ţărilor baltice – ţările care îndeplinesc criteriile de integrare cerute de Alianţă. Amendamentul propus de cei doi congresmeni americani a fost îmbogăţit, la cererea Germaniei, precizîndu-se că NATO rămîne deschisă tuturor ţărilor din sud-estul Europei. Preşedintele Adunării Parlamentare a Atlanticului de Nord, William Roth (reconfirmat în această funcţie), a felicitat România pentru bunele relaţii pe care le are cu Ungaria. Referitor la NATO, preşedintele AAN a arătat că Alianţa are un rol foarte important pentru menţinerea stabilităţii în Europa de Vest şi a subliniat că extinderea spre est a NATO este importantă pentru ca ţările acestei regiuni să trăiască în pace.

PS pe scurt

Demnitari străini la Bucureşti

Javier Ruperez, preşedintele OSCE

Pe 13 octombrie, preşedintele Adunării Parlamentare a OSCE şi preşedinte al camerei Deputaţilor a Parlamentului Spaniei, Javier Ruperez, s-a întîlnit cu preşedintele României, Emil Constantinescu. Javier Ruperez a sugerat preşedintelui României ca şedinţele în plen ale OSCE să se desfăşoare în anul 2000 la Bucureşti. Preşedintele Adunării Parlamentare a OSCE a făcut cunoscută dorinţa Spaniei ca discuţiile despre lărgirea Uniunii Europene să înceapă cu toate ţările aspirante deodată, deci şi cu România. Javier Ruperez l-a invitat pe preşedintele Emil Constantinescu să participe la un colocviu ce va fi organizat la Paris de Internaţionala Creştin-Democrată (la care este afiliat şi PNŢCD), avînd ca temă identitatea naţională în contextul mondializării.

Jacques de Larosière, preşedintele BERD

Pe 16 octombrie, preşedintele Băncii Europene pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare, Jacques de Larosière s-a aflat la Bucureşti unde, printre altele, a avut o întîlnire cu preşedintele României. După întîlnirea cu Emil Constantinescu, Jacques de Larosière a declarat că perspectivele României sînt foarte promiţătoare şi că e convins de faptul că reforma din România îşi va arăta roadele în timpul cel mai scurt. *„Există o dorinţă considerabilă în lumea piеţelor de capital pentru a lucra în România. Există în România o fereastră de oportunitate istorică, iar BERD nu va pierde trenul acestor reforme"*, a declarat Jacques de Larosière. La sfîrşitul acestui an, proiectele pe care BERD le va semna pentru România se vor ridica la suma de 350 milioane dolari, iar dacă aici se adaugă şi celelalte participări externe, ale băncii suma s-ar putea situa la un nivel de aproximativ un miliard de dolari.

Hans van den Broek, Comisar european

Pe 14 şi 15 octombrie, Comisarul european pentru Europa Centrală şi de Est, Hans van den Broek, s-a aflat într-o vizită oficială la Bucureşti. El a avut întîlniri cu preşedintele României, Emil Constantinescu, cu primul-ministru Victor Ciorbea şi cu oficiali din cadrul MAE. Scopul vizitei a fost găsirea unui compromis în privinţa integrării României în Uniunea Europeană.

PS pe scurt

România are un nou Cod vamal

Persoanele fizice vor putea trece prin vamă, la ieşirea din ţară, cu un bagaj în valoare de 1.200 ECU, fără a plăti taxe vamale. Guvernul a aprobat, joi, o hotărîre de Guvern privind aplicarea Regulamentului Codului vamal. La intrarea în ţară bunurile personale pînă la valoarea de 100 ECU sînt scutite de taxe vamale, iar pînă la 1.200 ECU se permite introducerea de bagaj personal, o dată pe lună, cu plata taxelor vamale. Noul act normativ stipulează statutul expertului vamal autorizat, care va fi supus unui procedeu de examinare.

ILIE ŞERBĂNESCU

Amortizările n-au auzit de reformă

Printr-o ordonanţă s-au modificat reglementările legale de pînă acum – şi urmează să apară noi norme de aplicare şi de calcul – în materie de amortizări, o problemă a cărei uitare, a cărei ignorare şi uneori chiar desconsiderare explică, în bună măsură, degradările din economia reală din România. Abordarea retrogradă a acestei probleme înainte de '89 – care a continuat şi după '89 – este cauza dezvoltării vlăguitoare şi închistării din perioada comunismului şi a ulterioarei decapitalizări ruinătoare din perioada postdecembristă.

În orice act de producţie, forţa de muncă foloseşte, pe de o parte, **materii prime**, care prin natura lor se regăsesc integral în produsul creat, iar, pe de altă parte, **echipamente**, care, tot prin natura lor, sînt utilizate în mai multe cicluri de producţie şi, în mod obiectiv, îşi pot transfera valoarea doar parţial asupra unui produs creat. Deci, şi recuperarea cheltuielilor făcute pentru procurarea materiilor prime şi echipamentelor nu poate avea acelaşi regim. În primul caz, recuperarea are loc prin includerea în costuri deodată, în al doilea caz tot prin includere în costuri, dar **treptat**, în tranşe, fiecare dintre acestea corespunzînd uzurii echipamentului respectiv într-un ciclu de producţie.

Recuperarea cheltuielilor cu echipamentele este o problemă aproape de viaţă şi de moarte pentru o economie. Cotele sau tranşele – numite şi **amortizări** – sînt incluse în costuri, dar în acelaşi timp sumele recuperate în contul amortizărilor prin vînzarea produselor sînt colectate într-un fond special – de amortizare – din care pot fi folosite pentru înlocuirea echipamentelor care se uzează. Deci, cu cît se recuperează mai repede, cu atît şi posibilitatea de reînnoire a echipamentelor este mai mare. Într-o perioadă de progres tehnic acest lucru este crucial.

Concepţia retrogradă de pe vremea comunismului românesc a fost aceea că, pentru a avea costuri mici, chiar dacă în mod fals, să se promoveze cote de amortizare scăzute. Un utilaj, conceput tehnic să dureze să zicem 20 de ani, era trecut în scripte să se amortizeze în 30 de ani. Aceasta, în timp ce prin ţările care poate tocmai de aceea au cunoscut un progres tehnic debordant au fost promovate dimpotrivă amortizări accelerate, adică posibilitatea de recuperare rapidă în costuri a uzurii echipamentelor. Consecinţe: în România rata de înnoire a fost mediocră, în vreme ce în ţările amintite a fost extrem de ridicată; în România doar 5% din investiţiile totale era posibil să fie făcute din amortizări, ceea ce a supus populaţia unor severe constrîngeri pentru că restul investiţiilor, spre a fi efectuate, trebuiau să apeleze la acumulări, adică la beneficii, în vreme ce în ţările amintite între 40 şi 50% din totalul investiţiilor erau făcute tocmai din amortizări, cu alte cuvinte fără a fi nevoie de gîtuirea consumului.

Abordarea din timpul comunismului a continuat şi după '89, numai că, intervenind şi elementul nou al inflaţiei, degradarea s-a produs inexorabil. Inflaţia galopantă a redus abrupt ca semnificaţie reală fondul de amortizări pentru că echipamentele au rămas înscrise la valoarea de inventar, în nişte lei care se devalorizau văzînd cu ochii. Cu 100 de mii de lei recuperaţi pentru un automobil, chiar şi numai în 5 ani, nu se mai putea cumpăra decît eventual o roabă. Imposibilitatea de a grăbi recuperarea printr-un regim de amortizări accelerate a slăbit şi mai mult investiţiile, şi aşa precare, din amortizări. În mod stupefiant, guvernul Văcăroiu a adoptat o reglementare de care s-au folosit întreprinderile de stat pentru a nu mai recupera în costuri amortizarea echipamentelor corespunzînd capacităţilor de producţie neutilizate. Şi cu aceasta decapitalizarea a fost totală. Potrivit noilor prevederi stabilite de guvernul Ciorbea, această reglementare, care avantaja agenţii economici cu echipament mult şi cu producţie puţină, prejudiciindu-i tocmai pe cei performanţi, se abrogă. Numai că efectele în plan fiscal – care înseamnă o creştere a amortizărilor recuperate în costuri şi deci o reducere a ceea ce este considerat profit de impozitat – vor opera, din raţiuni bugetare, abia din anul viitor.

A ieşi din actuala situaţie constituie o întreprindere foarte dificilă şi nu se poate rezuma la reglementările derizorii adoptate. Problema este în esenţă de a da agenţilor economici posibilitatea, pe de o parte, de a-şi actualiza în funcţie de inflaţie valoarea echipamentelor de producţie, pentru a se evita decapitalizarea din cauza inflaţiei, iar, pe de altă parte, de a-şi recupera rapid cheltuielile făcute cu echipamentele, pentru a mări investiţiile din amortizări şi şansa reînnoirii. Prima posibilitate ridică probleme foarte controversate şi generează multe efecte adverse. A doua posibilitate oferită agenţilor economici este legată de o nouă filozofie bugetară, pentru că, în esenţă, statul trebuie să accepte reducerea unor venituri din impozitele pe profit în favoarea stimulării investiţiilor agenţilor economici în reînnoiri tehnologice finanţate din amortizări. Recuperarea în costuri a cotelor de amortizare înseamnă considerarea acestora drept cheltuieli, în acest fel scăzînd ceea ce este considerat drept profit de impozitat.

Deşi din 1995 s-a introdus un sistem modern de calculare a profitului – nu doar ca diferenţă dintre veniturile şi cheltuielile din activitatea curentă, luîndu-se în considerare şi mişcarea înzestrărilor cu echipamente din perioada respectivă –, reglementările au rămas închistate în legătură cu **problema crucială a amortizărilor accelerate**. Şi, în ciuda unor schimbări operate de actualul guvern, rămîn în continuare închistate, probabil din aceleaşi mereu invocate raţiuni bugetare. Statul nu este în măsură deocamdată să renunţe la ceva din actualele încasări din impozitele pe profit în favoarea unor investiţii potenţiale generatoare ale reînnoirii echipamentelor.

BAROMETRU ● BAROMETRU ● BAROMETRU ● BAROMETRU ● BAROMETRU

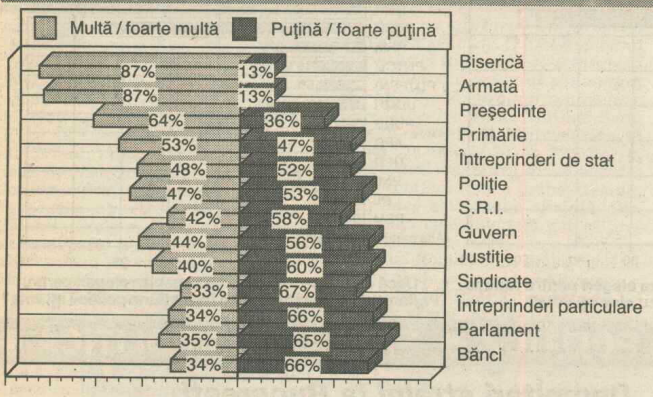

Cât încredere aveţi în următoarele instituţii?

Credeţi că politica economică a guvernului va avea sau nu rezultate pozitive în următorul an

PS pe scurt

● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ● SĂPTĂMÎNA POLITICĂ ●

Elevii au cîştigat

După demonstraţiile elevilor de săptămîna trecută, organizate în majoritatea oraşelor mari şi provocate de decizia Ministerului Educaţiei Naţionale de a organiza examenul de bacalaureat la 6 materii (7 probe), pe 13 octombrie, varianta propusă de elevi (3 materii şi 4 probe) a avut cîştig de cauză. La negocierile purtate cu elevii de premierul Victor Ciorbea, Virgil Petrescu (ministrul Educaţiei), Ion Caramitru (ministrul Culturii), Ulm Spineanu (ministrul Reformei) şi Radu Stroe (secretar general adjunct la Guvernului), s-a constatat că decizia MEN (de mărire a numărului probelor de bacalaureat) a încălcat art. 26 din *Legea învăţămîntului* şi art. 11 din Ordonanţa de urgenţă privind modificarea *Legii 81*/'95. S-a luat astfel decizia ca bacalaureatul să se susţină la aceleaşi probe ca şi anul trecut. Examenul de capacitate a fost şi el amînat pentru 1999.

PNŢCD, principalul partid al coaliţiei de guvernămînt, este din ce în ce mai nemulţumit de prestaţia actualului guvern şi mai ales de cedările în faţa elevilor şi a revoluţionarilor. Tărăniştii acuză lipsa de comunicare dintre guvern şi partide. De altfel, Comitetul de conducere al PNŢCD, care va fi convocat cît de curînd, va avea ca principal subiect pe ordinea de zi analiza rezultatelor guvernării.

Preşedintele se pronunţă în cazul Severin

Pe 14 octombrie, într-o alocuţiune rostită la Palatul Cotroceni, preşedintele României, Emil Constantinescu, s-a arătat îngrijorat de confuziile şi suspiciunile care agită în ultimul timp societatea românească: declaraţiile lui Adrian Severin, greva revoluţionarilor şi cea a elevilor, disputa privind accesul la dosarele Securităţii. Referitor la declaraţiile lui Adrian Severin, în calitate de preşedinte al Consiliului Superior de Apărare a Ţării, Emil Constantinescu a afirmat că, dacă probele furnizate de ministrul de Externe Serviciului Român de Informaţii şi Serviciului de Informaţii Externe se vor dovedi nefondate, Adrian Severin va trebui să-şi dea demisia. Preşedintele a cerut celor două instituţii ca în timp de două luni să se pronunţe asupra probelor pe care Adrian Severin le-a pus la dispoziţia celor două instituţii.

Apel către foştii deţinuţi politici

Alianţa Civică înregistrează şi deplînge situaţia creată prin programarea anticipată a unei conferinţe AFDPR, care dublează congresul stabilit statutar în consiliul de la Tîrgu-Jiu. Această dublare ar duce automat la scindarea asociaţiei celor ce au suferit persecuţia comunistă pentru convingerile lor democratice.

Alianţa Civică face un apel la conducerile partidelor din CDR – în special la ale celor istorice, care au dat tributul suferinţei şi demnităţii în perioada represiunii – să nu se mai implice în disputele din AFDPR şi să nu mai caute să-şi impună punctul de vedere în interiorul acestei asociaţii cu statut independent, care cuprinde nu numai membri ai unor partide, ci şi foşti deţinuţi politici care astăzi nu au afiliere partidică.

Totodată, Alianţa Civică face un apel la toţi membrii AFDPR să evite această frîngere a asociaţiei, care ar echivala cu un grav eşec al luptei lor de o viaţă. Aşa cum au rezistat solidari în anii de anchetă, de închisoare, de domiciliu obligatoriu, aşa cum au stat alături în ultimii şapte ani, cînd fosta putere încerca prin toate mijloacele să-i submineze şi să-i destrame, ei trebuie să se unească în faţa acestei încercări la care-i expun orgoliile unora dintre ei.

Ar fi trist ca scindarea să se producă într-un moment atît de greu şi hotărîtor, cînd există în sfîrşit perspectiva îndeplinirii idealurilor pentru care şi-au dat cei mai buni ani din viaţă.

Comitetul de coordonare al Alianţei Civice

ŞERBAN ORESCU

Un prea lung şir de inadvertenţe juridice

Accelerarea restructurării societăţii româneşti comportă, –, aşa cum arăta cu o lună în urmă premierul Ciorbea –, un mare număr de acte normative (d-sa vorbea de aproximativ o mie în zece luni). Desigur că la o asemenea „producţie" pot apărea şi erori, numai că în domeniul legilor organice sau al actelor de guvernămînt erorile juridice sînt regretabile şi adesea inadmisibile.

Aşa a fost de pildă eroarea d-lui Valeriu Stoica, ministrul Justiţiei de a suprima infracţiunea de bancrută frauduloasă. (Senatorul Turianu atrăsese atenţia că, în pofida afirmaţiei ministrului, textele rămase în Codul penal nu acopereau întregul domeniu al bancrutei frauduloase, ceea ce va avea drept consecinţă eliberarea unor escroci de marcă.) Se ştie ce s-a întîmplat: după cîteva săptămîni şi după ce anumiţi escroci au ieşit pe poarta închisorii, infracţiunea de bancrută frauduloasă a fost din nou legiferată, sub presiunea protestelor generale. Ministrul, guvernul şi Partidul Naţional Liberal (al cărui prim-vicepreşedinte este d-l Valeriu Stoica) au ieşit cu imaginea şifonată.

O eroare de acelaşi gen stă şi la baza trimiterii la Serviciul Român de Informaţii **pentru cercetarea** dovezilor deţinute de d-l Adrian Severin privind calitatea de agenţi de influenţă a cîtorva „celebri" (spunea d-l Severin) şefi de partide sau directori de mari cotidiane. Prin legea sa de organizare, SRI-ul *„nu poate efectua acte de cercetare penală"*. Mai firesc ar fi fost deci să se instituie o comisie parlamentară de anchetă; ea putea cere sprijinul SRI, dar era şi calificată să invite bănuitele persoane, odată cunoscut numele lor, în faţa comisiei. În situaţia actuală, ne temem că se va ajunge la un punct mort, căci din două, una: sau SRI face cercetări în cazul Severin, dar atunci îşi încalcă propria lege de organizare, sau nu face şi atunci nu aflăm nimic.

Ultima eroare de mari proporţii e legată de proiectul de lege menit să înlocuiască *Legea 112* din noiembrie 1995 şi două ordonanţe guvernamentale subsecvente (una a fostului, cealaltă a actualului guvern) **privind restituirea imobilelor ilegal confiscate de regimul comunist**. În „concurenţă" se află deocamdată trei proiecte: al Partidului Democrat, al Partidului Naţional Liberal şi al Ministerului Justiţiei (care conciliază primele două). **Toate au în comun, mai mult sau mai puţin, prelungirea contractelor de închiriere a imobilelor restituite pe durata vieţii actualilor chiriaşi şi chiar a moştenitorilor acestora** (ceea ce poate însemna un secol, dacă nu mai mult!). Cum se prezintă un atare proiect legislativ din punct de vedere al tehnicii de legiferare? Îndrăznim să spunem: „infantil". Din capul locului, un drept real lipsit de corolarul său, dreptul de folosinţă, şi încă pe un termen atît de lung, nici **nu mai poate fi denumit „proprietate"**. *Dreptul real respectiv se transformă într-o locaţiune perpetuă* – singura semnificativă – în timp ce nuda proprietate se diluează conceptual pînă la inexistenţă. În evul mediu a existat însă un asemenea concept, care s-a numit **emfiteoză** sau **embatic** (istoricii vechiului drept românesc îl cunosc, juriştii l-au uitat de mult, de vreme ce emfiteoza a fost desfiinţată la noi odată cu introducerea Codului civil). *Iată cu ce aberaţie vor Partidul Democrat şi Ministerul Justiţiei să fericească România*. Să ne închipuim însă un moment că proiectul ar deveni lege. Ce se va întîmpla? Devenită prin concesiune aproape perpetuă *un drept real*, folosinţa (disociată de nuda proprietate) va fi vîndută, cumpărată, gajată etc., în timp ce – neinteresantă – nuda proprietate nu va mai fi negociată. Preţurile imobilelor vor scădea vertiginos, degradarea lor va creşte. Din punct de vedere al **circulaţiei imobilelor** – un dezastru, se poate spune. Din punct de vedere al **evidenţei funciare** – o nesiguranţă totală; o mai mare harababură e greu de închipuit. Ea existase pe vremea embaticurilor şi a fost meritul Codului civil de a-i fi pus capăt. Ministerul Justiţiei pare să vrea să trezească la viaţă aceste neajunsuri de mult uitate! De ce?

Egalitatea de şanse

În ziua de 17 octombrie, la Bucureşti, a avut loc seminarul „Rolul pozitiv al bărbaţilor în realizarea egalităţii de şanse dintre femei şi bărbaţi", sub egida Ministerului Muncii şi Protecţiei Sociale (Departamentul pentru promovarea şi asigurarea respectării drepturilor femeii), precum şi a reprezentanţei PNUD. El a fost organizat în urma unei dezbateri din iunie la Consiliul Europei, pe tema: *„Promovarea egalităţii, o provocare comună pentru bărbaţi şi femei"*.

Au fost prezentate proiectele Departamentului pentru promovarea drepturilor femeii din Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale, recomandările şi prevederile legislative ale Uniunii Europene în domeniu, cadrul constituţional şi legislativ din România. S-a subliniat şi responsabilitatea masculină în realizarea acestei egalităţi de şanse. O temă tratată pe larg a fost situaţia şi rolul presei pe aceeaşi temă. Au participat Leueen Miller, reprezentant rezident ONU şi coordonator rezident PNUD în România, Norica Nicolai, secretar de stat la Ministerul Muncii, Mariana Stoica, membră a Camerei Deputaţilor, dr. Nicolae Voiculescu (Biroul Internaţional al Muncii, România), Nadia Constantinescu (consilier în Ministerul Justiţiei), Emil Tocaci, senator, alţi membri ai Parlamentului etc. Invitatul special al seminarului a fost Jorgen Lorentzen, expert al Consiliului Europei, profesor de literatură comparată la Universitatea din Oslo, Norvegia. Seminarul s-a referit la strategii viitoare de asimilare a legislaţiei şi de reglare a comportamentelor sociale, care să conducă la respectarea autentică a egalităţii dintre femei şi bărbaţi, în context european. **(I.I.)**

PS pe scurt

Victor Surdu în atenţia Poliţiei

Fostul preşedinte al Partidului Democrat Agrar din România este în atenţia Direcţiei de Combatere a Criminalităţii Economico-Financiare din cadrul Inspectoratului General al Poliţiei. Acestuia i s-a întocmit dosar penal pentru înşelăciune în convenţii, după ce s-a constatat că l-a înşelat pe Ilie Alexandru, celebrul patron al SC Hermes SRL (aflat acum în arestul poliţiei), cu două miliarde lei într-o afacere cu grîu.

PS pe scurt

Severin reales

Pe 18 octombrie s-au desfăşurat lucrările Consiliului de Coordonare Naţională al Partidului Democrat. Au fost luate în dezbatere toate funcţiile din partid, cu excepţia celei de preşedinte, a lui Petre Roman. O singură schimbare importantă s-a produs în conducerea partidului: vicepreşedintele Bogdan Bujor Teodoriu a fost înlocuit de Sorin Cristian Dumitrescu. Ceilalţi vicepreşedinţi au rămas pe funcţii: Victor Babiuc, Traian Băsescu, Radu Berceanu, Adrian Severin şi Bogdan Niculescu Duvăz. Preşedintele PD, Petre Roman, l-a criticat pe Adrian Severin pentru declaraţiile referitoare la spionii din presă şi partide, dar l-a propus pînă la urmă pentru funcţia de vicepreşedinte.

PS pe scurt

TVR mai scump

În data de 16 octombrie, guvernul a adoptat o hotărîre conform căreia abonamentul lunar TVR va fi majorat, începînd cu 1 octombrie a.c., după cum urmează: 6.200 lei pe familie, 6.200 lei pe fiecare aparat în instituţiile publice, 70.000 lei pentru punctele de vînzare de aparate TV, 35.000 lei pentru punctele de reparaţie a televizoarelor, 350.000 lei pentru unităţile de asamblare a televizoarelor, 84.000 lei pe fiecare aparat în sediile agenţilor economici cu sediul în România, 11.000 lei pe aparat în hoteluri şi restaurante. Căminele de bătrîni şi copii, creşele, grădiniţele vor fi scutite de impozit.

Săptămîna Naţiunilor Unite pentru Combaterea Sărăciei în România

Începînd cu 17 octombrie (Ziua Internaţională pentru Eradicarea Sărăciei), *au loc manifestări prilejuite de* „Săptămîna de combatere a sărăciei în România", *organizate de agenţiile Naţiunilor Unite prezente în ţara noastră – Programul Naţiunilor Unite pentru Dezvoltare – (PNUD), Înaltul Comisariat al ONU pentru Refugiaţi, Fondul Naţiunilor Unite pentru Populaţie şi UNICEF –, activităţi care se vor încheia pe data de 24 octombrie* – Ziua Naţiunilor Unite.

„Săptămîna de luptă pentru combaterea sărăciei" *a început cu o conferinţă de presă organizată la Palatul Cotroceni de Agenţiile Naţiunilor Unite, la care au participat Emil Constantinescu, preşedintele României, Nicolae Constantinescu, secretar de stat la Preşedinţia României, Leueen Miller, reprezentant rezident PNUD în România, Alexandru Athanasiu, ministrul Muncii şi Protecţiei Sociale, Mircea Ciumara, ministrul de Finanţe.*

Printre activităţile planificate se numără un seminar pentru tineri intitulat „Oportunităţi de locuri de muncă", *o excursie pentru mass-media la proiecte legate de combaterea sărăciei, sprijinite de agenţiile ONU menţionate, talk show-uri televizate, un atelier de lucru al societăţii civile şi concursuri în şcoli. În completare sînt organizate acţiuni de colectare de fonduri pentru proiecte legate de combaterea sărăciei aflate în curs de desfăşurare. Multe dintre activităţi sînt organizate şi sprijinite de ONG-uri româneşti, de sectorul privat, de mass-media şi de organizaţii locale.*

Rolul principal al organizaţiilor internaţionale în România este de a asista Guvernul în eforturile sale de integrare a programelor de asistenţă socială în strategiile de reformă, astfel încît să se ajungă la o stabilitate socială pe termen lung şi la o dezvoltare umană durabilă. Aproximativ 20 de milioane de dolari sînt alocaţi pentru programele susţinute de agenţiile Naţiunilor Unite în perioada 1997–1999. **(A.C.)**

PNUD-Bucureşti a organizat în ziua de 19 octombrie, la Galeria 3/4, Teatrul Naţional din Bucureşti, o expoziţie cu licitaţie. Aşa cum a precizat reprezentanta PNUD, Leueen Miller, fondurile rezultate din licitaţie vor fi destinate unui program pilot de micro-credite pentru categorii dezavantajate de femei, care să le permită acestora constituirea propriilor întreprinderi. A fost vorba despre un prim eveniment în ceea ce urmează să fie o serie întreagă de iniţiative de acelaşi gen. **(I.I.)**

PS pe scurt

Sindicaliştii vor capul lui Tăriceanu şi Gavrilescu

Pe 14 octombrie, 10.000 de sindicalişti din toată ţara, aparţinînd Cartelului ALFA, au organizat un marş şi un miting de protest pe străzile Capitalei. Ei s-au întîlnit cu agricultorii afiliaţi la Federaţia CERES, care organizaseră o manifestaţie îndreptată împotriva Ministerului Agriculturii. Protestanţii au solicitat: sprijinirea agenţilor economici cu capital majoritar de stat, stoparea disponibilizărilor, reducerea fiscalităţii, dezvoltarea întreprinderilor mici şi mijlocii şi demiterea miniştrilor Dinu Gavrilescu şi Călin Popescu Tăriceanu. O delegaţie sindicală s-a întîlnit cu Vlad Roşca, ministru secretar de stat pentru relaţia cu sindicatele şi patronatul, stabilind ca, începînd din 17 octombrie, să se demareze negocierile pentru îndeplinirea doleanţelor.

MIHAI SURDU

Restructurarea mineritului: fenomenul concedierii la cerere

65.000 de mineri doresc să fie şomeri. Unii dintre ei au făcut grevă, inclusiv blocîndu-se în subteran, pentru a fi concediaţi. Printr-un exerciţiu de empatie, vom căuta să descifrăm motivaţiile unui asemenea comportament, la prima vedere aberant.

Consecinţă a deciziei Guvernului de a acorda bani pentru părăsirea locului de muncă, fenomenul concedierii la cerere apare ca un experiment social la scară macro. Nu este însă clar ce s-a urmărit prin acest experiment social. Dacă s-a urmărit eliminarea unui grup de presiune influent, de o voinţă contrară celei a actualului Guvern, putem considera că *Ordonanţa 22* reprezintă un experiment reuşit. Minerii au fost puşi în faţa unei situaţii de alegere cu opţiuni clare: fie aleg plăţile compensatorii în condiţiile în care viitorul sectorului minier este incert, fie că rămîn în acest sector, în speranţa că acesta va deveni în viitorul apropiat unul profitabil. Minerii care au optat pentru prima variantă şi care reprezintă o treime din totalul celor angajaţi în exploatarea cărbunelui au acordat, practic, un vot de neîncredere actualului Guvern. Acceptînd o sumă de bani cu care în mod chibzuit se poate trăi un an, maximum doi, ei au estimat că rămînerea lor în sectorul minier ar reprezenta un cîştig mai mic prin comparaţie cu autoconcedierea. Dimpotrivă, cei care au optat pentru a doua variantă au considerat că pe termen lung vor obţine beneficii mai mari mizînd pe viitorul sectorului minier.

Şomajul la alegere

În acest moment, în care restructurarea mineritului se află în plină desfăşurare, este greu de apreciat care dintre cele două tipuri de alegere a fost raţional şi care nu. Ceea ce ni se pare însă a avea consecinţe negative este plasarea deciziei la nivelul individului, deoarece, odată cu transferul deciziei la nivel individual, controlul întregului proces de restructurare iese de sub competenţa Guvernului. Cei care au hotărît momentan să rămînă în sectorul minier îşi pot schimba oricînd opţiunea, alegînd soluţia de a deveni şomeri, atunci cînd percepţia lor asupra sectorului minier va deveni una negativă. Ei nu pot fi împiedicaţi să devină şomeri în aceleaşi condiţii în care au devenit şomeri colegii lor, aşa cum se intenţionează să se facă prin modificarea *Ordonanţei 22*, decît cu preţul unor proteste sociale. Or, tocmai capacitatea *Ordonanţei 22*, de amortizor al conflictelor şi protestelor sociale, dacă acesta a fost scopul pentru care a fost proiectată, ni se pare discutabilă. Şi aceasta, deoarece, ca efect al amintitei ordonanţe, în societatea românească a devenit dezirabilă o regulă socială aberantă: calitatea de şomer reprezintă o alegere, şi nu o impunere.

Regula clasică a şomajului funcţionează într-o logică simplă, dar eficientă. Cînd interesele economice ale patronului (chiar în calitate de stat) reclamă concedieri, acesta hotărăşte trimiterea în şomaj a unui individ, a mai multora sau chiar a unui întreg sector productiv. Individul nu îşi poate alege să fie sau nu şomer. El intră în şomaj deoarece aceasta este voinţa patronului, chiar dacă voinţa sa este de sens contrar.

Protestul reprezintă, în cazul celor care urmează să fie concediaţi, o expresie a valorizării pozitive a vechiului loc de muncă. Protestul are în acest caz un rol social bine definit. El impune în conştiinţa publică două categorii polare: munca, o situaţie înalt valorizată social, şi şomajul, o situaţie indezirabilă. Deşi protestele nu duc de regulă la reangajarea muncitorilor, beneficiul rezultat din aceste proteste este unul social: afirmarea muncii ca valoare socială. În aceeaşi logică, rolul sindicatelor este de a apăra interesele muncitorilor pe care-i reprezintă, iar interesul fundamental al muncitorului este menţinerea locului de muncă. Şomajul funcţionează astfel ca un motivator al forţei de muncă active. Muncitorii, apreciind negativ calificativul de şomer, caută ca, prin performanţe suplimentare, printr-o productivitate mai ridicată, să-şi păstreze locul de muncă.

Dacă se doreşte ca şomajul să rămînă un motivator al performanţei în muncă şi un stimulent al mobilităţii, costul de oportunitate al şomajului nu trebuie să scadă sub cel al muncii pentru un număr atît de ridicat de cazuri.

Investiţie pentru o linişte efemeră

Absenţa protestului nu este expresia mult rîvnitei păci sociale, ci este semnul unei situaţii anomice, care poate duce la compromiterea filosofiei procesului schimbării sociale, declanşată în noiembrie în România.

Vom încerca să prezentăm succint care sînt implicaţiile sociale ale fenomenului concedierii la cerere.

1. Decizia acordării plăţilor compensatorii nu rezolvă aplanarea conflictelor nici măcar în sectorul minier. Dacă în această primă fază nu au existat totuşi conflicte sau tensiuni manifeste, nu există nici o garanţie că astfel de conflicte nu vor avea loc într-un viitor apropiat. Dimpotrivă, negocierile recente dintre sindicatele din minerit şi Guvern arată că minerii rămaşi în subteran percep în clipa de faţă costul de oportunitate al rămînerii în subteran ca fiind mai mare decît cel al intrării în şomaj, din moment ce cer un salariu cu 150% mai mare decît cel actual (50% scutire de impozit şi 100% mărire de salariu). Şi aceasta, în condiţiile în care nu se ştie dacă şi cu cît a crescut productivitatea muncii în acest sector.

Minerii văd mineritul ca pe un domeniu care are viitor numai în condiţiile în care în acest sector se vor investi 500 milioane $ pînă în anul 2005. Ce se întîmplă însă dacă minerii nu vor primi salariile mărite?

2. Fenomenul concedierii la cerere depăşeşte cadrul sectorului minier, mărind potenţialul de conflict existent în societatea actuală. Exemplele sînt concludente. La societatea de explorări geologice „Cuarţ" oamenii fac greva foamei pentru a primi aceleaşi plăţi compensatorii ca şi minerii. Ei refuză să se reangajeze pentru că n-au încredere în conducerea societăţii. De asemenea, muncitorii Combinatului de Metale Neferoase de la Zlatna doresc să fie concediaţi într-un mod similar cu minerii.

Teoretic, aria potenţială de conflict social se extinde asupra întregului sector de stat. Muncitorii din aceste întreprinderi percep viitorul întreprinderilor lor ca fiind incert şi în orice moment sintagma „să fim concediaţi ca şi minerii" poate deveni un laitmotiv şi o sursă de conflict social.

3. Prin introducerea plăţilor compensatorii speciale pentru mineri s-a slăbit coeziunea sistemului social, condiţie foarte importantă pentru succesul reformei economice.

Crearea unei categorii de şomeri privilegiaţi, proveniţi din minerit, poate avea drept consecinţă destrămarea şi aşa fragilei solidarităţi sociale existente în România. Întrebarea pe care oamenii şi-o pun este de altfel firească: „De ce muncitorul şomer dintr-o firmă privată să nu primească bani la concediere?" La fel bibliotecara, cercetătorul, mecanicul, tîmplarul ş.a. Întrebarea pe care eu o pun este următoarea: cîţi oameni ar fi dispuşi să se autoconcedieze în România pentru 10 milioane de lei?

4. Eficienţa economică a alocării a 1.500 miliarde lei pentru disponibilizări colective şi în special pentru cele din minerit este nulă. Majoritatea acestor bani intră la consum şi nu la investiţii, procentul celor disponibilizaţi care-şi deschid o mică afacere fiind infim, în condiţiile în care firmele private mici şi mijlocii au înregistrat un recul de aproape 50%. În schimb, aceşti bani produc o creştere a inflaţiei, după o perioadă de relativă stagnare a acesteia şi o creştere a cursului de schimb valutar.

5. Introducerea plăţilor compensatorii obligă Guvernul să acţioneze de o manieră reactivă. Exemplul concludent în acest sens este intenţia Guvernului de a înfiinţa o Agenţie de Restructurare a Mineritului, care urmează să apară după ce majoritatea disponibilizărilor deja s-au efectuat. Această agenţie ar urma să se ocupe de soarta minerilor disponibilizaţi şi de cea a zonelor cu exploatări miniere în care s-au făcut concedieri colective. Deocamdată, majoritatea minerilor rămîn în aşteptare într-o maximă incertitudine.

Concluzii

Restructurarea mineritului este un obiectiv al politicii economice a actualului Guvern. Necesitatea unei astfel de decizii nu poate fi pusă în discuţie atît timp cît în sectorul minier se lucrează în pierdere, cu tehnologii învechite, ceea ce face ca preţul cărbunelui extras în România să îl depăşească pe cel de pe piaţa mondială. Modalitatea prin care se încearcă atingerea acestui obiectiv este însă discutabilă. Ar fi fost firesc ca restructurarea mineritului să înceapă cu programe de dezvoltare locală a zonelor monoindustriale în care există exploatări miniere sau a judeţelor sărace din punct de vedere economic din zona Moldovei, locul de baştină al ortacilor. Ar fi fost firesc, deci, ca restructurarea mineritului să înceapă cu o investiţie în capacităţile productive sau turistice capabilă să ofere locuri de muncă şi nu cu o investiţie într-o linişte efemeră şi care nu foloseşte nimănui. Sau aproape nimănui.

Noutăţi editoriale

Dr. John Warwich Montgomery
ÎNCOTRO SE ÎNDREAPTĂ ISTORIA

J. W. Montgomery este autorul a peste patruzeci de cărţi în domeniul teologiei, filozofiei, dreptului, al istoriei bisericii şi al istoriei ideilor.

Într-o prezentare logică, bine motivată autorul examinează subiecte cum sunt: Încotro se îndreaptă istoria? / Ce ştie un istoric despre Isus Cristos? / Karl Barth şi teologia contemporană a istoriei / Filozofia istoriei la Tilich / Filozofia istorică a lui Gordoon Clark.

Cartea prin poştă

Cărţile noastre pot fi comandate la adresa:
Editura Cartea Creştină, str. Cuza-Vodă nr. 85, 3700 Oradea.
Tel.: 059/43.67.38, Fax: 059/43.61.52, E-mail: smr@medanet.ro

George Eldon Ladd
PREZENŢA VIITORULUI

În problematica pe care o ridică această carte se distinge importanta întrebare, mult dezbătută de teologi, dacă Împărăţia lui Dumnezeu pe care a promis-o Isus este între noi acum, va fi în viitorul apropiat sau urmează să vină într-un viitor nedefinit. Interpretarea pe care o dă dr. Ladd domniei divine reuneşte promisiunea vechi-testamentală a Împărăţiei, împlinirea prezentă a promisiunii lui Cristos şi consumarea viitoare a Împărăţiei în „zilele din urmă".

CRISTIAN PREDA

Improvizaţie şi anarhie

Furaţi de senzaţionalul zilnic, riscăm adesea să pierdem din vedere evoluţia structurilor „tari" ale politicului: e vorba nu numai de evoluţia instituţiilor, ci şi de cea a atitudinilor şi principiilor care, cu o expresie a lui Montesquieu, reluată insistent în ultimele două secole, le *„pun în mişcare"*. Cred că mai multe evenimente petrecute de curînd în viaţa politică românească fac imposibilă evitarea unei discuţii purtate în acest registru – al principiilor şi instituţiilor. Voi evoca, pe scurt, sensul pe care îl au, în opinia mea, două dintre ele.

Să luăm în seamă, mai întîi, recentele declaraţii făcute de ministrul de Externe, potrivit cărora în fruntea unor partide politice şi la direcţia unor ziare s-ar afla persoane care spionează în favoarea unor state/servicii secrete străine. Neverificată încă – şi riscînd, aşa cum sugera Rodica Palade în numărul trecut al revistei, să cunoască aceeaşi soartă întortocheată ca şi cercetarea teroriştilor – declaraţia ministrului de Externe oficializează suspiciunea ca stil politic. Într-adevăr, dacă unul din principiile pe care este întemeiată Republica – oricare republică modernă – şi anume *responsabilitatea*, ar fi fost respectat, atunci declaraţia d-lui Severin ar fi trebuit însoţită, înainte de orice anchetă detaliată, de demisia domniei sale sau – în respectul solidarităţii guvernamentale – de demisia întregii echipe din care face parte. Preferînd instituţionalizarea suspiciunii consolidării responsabilităţii, ministrul de Externe dinamitează, aparent fără s-o ştie, *republica română*. Gestul e cu atît mai grav cu cît el îi îngăduie oricărui cetăţean obişnuit să ignore regulile de funcţionare ale acestei construcţii politice, în baza unui raţionament simplu: dacă ministrul, căruia i se deleagă responsabilitatea administrării treburilor publice, ignoră sensul funcţiei sale, oricine e îndreptăţit să se comporte iresponsabil. Dacă suspiciunea e decretată regulă publică, atunci nimeni nu va mai avea energii pentru a acţiona în raporturile sale cu ceilalţi în chip raţional, angajîndu-se, de pildă, să răspundă pentru actele şi declaraţiile proprii. În aceste condiţii, legătura socială devine imposibilă. Senzaţia pe care o au adesea străinii despre noi – şi anume aceea că suportăm o existenţă complet dezlînată, lipsită de reguli elementare de convieţuire (de la respectul corpurilor la toleranţa ideilor diferite) – devine transparentă: ne iluzionăm că avem ceva în comun, trăind de fapt într-o anarhie lipsită de orice consistenţă.

Cel de-al doilea eveniment care ridică serioase întrebări referitoare la coerenţa vieţii politice de la noi este „afacerea bacalaureatului". Cazul e mult mai complicat decît cel anterior. Aparent, guvernul a cedat acum presiunilor străzii, obligat de una din caracteristicile fundamentale ale normelor unui stat de drept: într-adevăr, orice regulă trebuie adusă la cunoştinţa publicului înainte de a-şi începe efectele. Liceenii au „simţit" valoarea acestui principiu înaintea autorităţilor. Cîte alte domenii se află însă în acelaşi regim pe care liceenii au reuşit să-l evite? Cîte profesii suportă încă păgubosul stil al improvizaţiei de moment care îşi propune să salveze lucrurile în ultima clipă? Mult mai simplu ar fi, cred, să descoperim domeniile în care funcţionează proiectul raţional, regulile anunţate în prealabil. Chestiunea este complicată de faptul că, după decembrie 1989, s-a petrecut la noi ceea ce s-ar putea numi, cu o expresie a lui Joseph de Maître, o adevărată „orgie legislativă", o legiferare nechibzuită a unor varii domenii. Din nefericire, acest uriaş efort de reglementare nu a avut, de cele mai multe ori, ca efect, o operă de simplificare a Legii, ci s-a dovedit o încercare de a stăvili energiile individuale. (Faptul că jumătate din întreprinderile mici şi mijlocii au dispărut în ultimul an datorită administraţiei şi nu datorită concurenţei ilustrează foarte bine consecinţele acestei orientări a actului legislativ.)

Lipsa de imaginaţie şi-a spus şi ea, în mod decisiv, cuvîntul. În locul unor legi simple şi a unor regulamente construite cu termene precise, suportăm un regim juridic în care domină – atotputernică – improvizaţia stufoasă. Există o explicaţie a acestui fenomen: ca să folosim un joc de cuvinte, putem spune că, în loc să acţioneze, construind proiecte punctuale în funcţie de nevoile domeniului administrat, politicienii s-au obişnuit să *re-acţioneze* la evenimente, de cele mai multe ori atunci cînd acestea au presupus ieşiri masive în stradă ale nemulţumiţilor sau constrîngeri financiare externe. Dispreţul cvasi-absolut pentru idei şi tehnici politice puse în joc, în mod curent, în marile democraţii occidentale reprezintă cauza ultimă a acestui eşec.

Pe scurt: republica română nu cunoaşte responsabilitatea, căci subiecţii săi sînt invitaţi în mod oficial să continue o viaţă anarhică. Republica ignoră, de asemenea, simplitatea neutră a legii, căci actorii săi preferă improvizaţia de circumstanţă şi reacţia-limită oricărui proiect inspirat de idei liberale (în sens larg) şi însoţit de termene constrîngătoare.

Alternativei vagi care a dominat o vreme imaginarul politic românesc – republică sau monarhie – trebuie să i se substituie de urgenţă alegerea între perpetuarea unei astfel de republici şi întemeierea alteia, adevărată.

Violenţa în mass – media

Pe 30 septembrie, Institutul Goethe **din Bucureşti,** Fundaţia Friedrich Ebert şi Allgemeine Deutsche Zeitung für Rumänien **au organizat un *workshop* pentru jurnalişti şi cineaşti cu tema *„Violenţa in televiziune"*, avîndu-l ca invitat pe prof. dr.** Michael Kunczik. **Acesta predă jurnalistica şi ştiinţele comunicării la Universitatea Johannes Gutenberg din Mainz, printre lucrările sale numărîndu-se: *„Comunicare şi societate"* (1984), *„Televiziune"* (1990), *„Public Relations"* (1994), *„Violenţa şi mass-media"* (1994).**

Există două categorii de violenţă cu care publicul consumator de media se întîlneşte: **violenţa fictivă**, din filme şi alte produse artistice, şi **violenţa structurală**, din realitatea imediată.

Prezentarea violenţei în mass-media poate avea diverse urmări. Prima şi cea mai posibilă consecinţă este aceea în care se poate pune în practică ce se vede pe ecran sau este scris în ziare. Efectele apar mai ales în rîndul tinerilor. Psihologii au observat că tinerii infractori au dat vina în unele cazuri pe influenţa televiziunii. Politicienii care vor să găsească un ţap ispăşitor pentru violenţa din societate dau vina pe presă.

Există legături într-adevăr corelative şi nu neapărat cauzale între consumul de violenţă tv şi manifestările de violenţă. Cu toate acestea, există şi multe aprecieri false asupra influenţei televiziunii. Mass-media nu trebuie să devină o tribună a violenţei. Faptele trebuie prezentate într-un mod decent, iar violenţa şi conflictele ar fi bine să se prezinte doar verbal, dovedit fiind că punerea celor două părţi faţă în faţă nu duce la scăderea tensiunii, ba poate chiar din contra.

Michael Künczik a dat cîteva exemple de consecinţe ale implicării mass-media din Germania în prezentarea unor fapte antisociale. În fosta RDG, atunci cînd au existat manifestaţii împotriva străinilor, au fost plătiţi tineri care să joace rolul de agresor în faţa camerelor tv. Ca urmare a atacării campingurilor dintr-o localitate germană de către *skin-heads*, turiştii au evitat să se mai ducă în acel camping. Categoriile defavorizate pot folosi violenţa ca să fie luate în seamă de către mass-media. Astfel, la unele manifestări sportive, celebrii *hooligans* se dau în spectacol la propriu. Chiar simpla prezenţă a operatorului cu camera poate duce la violenţa celor care doresc să fie luaţi în seamă.

În Germania există campanii duse de părinţi şi pedagogi, după model american, pentru reducerea violenţei tv, care a sporit cantitativ de la apariţia posturilor private. Sociologii atrag însă atenţia că opinia publică cere continuu libertatea presei şi evitarea cenzurii.

În ceea ce priveşte ţara noastră, potrivit opiniei curente, după '89 a avut loc o explozie a faptelor de violenţă. Lucrul acesta este, însă, infirmat de statistici. Impresia este creată de faptul că înainte nu se relata în presă nimic despre violenţa cotidiană. Oricum, consideră prof. dr. Kunczik, în România, modelele negative au un cu totul alt efect decît în Germania sau Olanda.

În ipoteza că violenţa fictivă poate fi oarecum ţinută sub control prin programarea de producţii în care să nu se abuzeze de asemenea scene (cu toate că interesele comerciale primează în multe cazuri), problema rămîne prezentarea celuilalt tip de violenţă, cea reală. Discuţiile pe această temă sînt nesfîrşite, dar o concluzie fundamentală este că totul trebuie prezentat rezonabil, fără a se îngrădi libertatea presei. (A.C.)

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

În librării
două auxiliare didactice
HUMANITAS
EDUCAŢIONAL:

Educaţie civică/clasa a III-a
Caietul elevului
6.900 lei

•

Limba română/clasa a V-a
Caietul elevului
12.900 lei

Pentru reduceri de preţ, vă rugăm să contactaţi Editura Humanitas
la tel. 01/2226623 sau
2228546/int. 25

asociaţia pro democraţia

Dialogul cu primarii

Miercuri, 8 octombrie, în 26 de oraşe ale ţării, Asociaţia Pro Democraţia a organizat un *Dialog cu administraţia locală*, cu sprijinul Uniunii Europene, prin *Programul PHARE pentru Democraţie* şi al Ambasadei Olandei la Bucureşti. „Dialogul" s-a desfăşurat între cetăţeni şi primari, într-un mod original, prin intermediul unor chestionare. Atît primarii, cît şi cetăţenii au răspuns la cinci întrebări privind activitatea din ultimul an a primăriei respective. Scopurile acţiunii au fost de a face cetăţenii conştienţi de faptul că ei pot şi trebuie să comunice cu primăriile şi, totodată, de a ajuta administraţiile locale să-şi facă o evaluare, prin ochii cetăţenilor, asupra activităţii lor din timpul anului scurs de la alegerile locale.

La cele 87 de puncte organizate de APD, un număr de 30.106 cetăţeni au completat chestionarele. În Bucureşti, 5.127 de cetăţeni au dat note atît primarilor de sectoare, cît şi primarului general. Cele cinci întrebări la care bucureştenii au trebuit să răspundă, ca şi locuitorii celorlalte oraşe în care membrii Asociaţiei Pro Democraţia au împărţit chestionarele, au fost:

1) *În care din următoarele domenii consideraţi că Primăria a obţinut rezultate notabile?*

2) *Care credeţi că sînt motivele pentru care nu s-a realizat mai mult?*

3) *Cum apreciaţi comunicarea administraţiei locale cu cetăţenii?*

4) *Care credeţi că ar trebui să fie primele trei priorităţi ale Primăriei în următorii trei ani?*

5) *Cum credeţi că noi, cetăţenii, putem ajuta Primăria în gospodărirea localităţii?*

Bucureştenii consideră că domeniile în care Primăria a avut rezultatele cele mai bune sînt: comerţul stradal, iluminatul străzilor, transportul local şi alimentarea cu apă potabilă. Pe ultimul loc se află construcţia de locuinţe. Motivele principale, pentru care nu s-a putut face mai mult, sînt considerate: lipsa fondurilor, lipsa de interes şi incompetenţa funcţionarilor Primăriei, legislaţia inadecvată. Majoritatea cetăţenilor caracterizează comunicarea cu adminstraţia locală ca fiind satisfăcătoare, dar destui cred că ea este proastă sau chiar inexistentă. Priorităţile Primăriei în următorii trei ani ar trebui să fie, în viziunea bucureştenilor: curăţenia străzilor, construcţia de locuinţe, starea drumurilor, ordinea şi liniştea publică.

Pentru activitatea desfăşurată pînă în prezent, primăriile de sectoare şi Primăria Capitalei au obţinut note între 5,46 (sectorul 4) şi 6,18 (Primăria Capitalei).

Primarii au avut de răspuns la cinci întrebări asemănătoare. În general, ei consideră că au avut rezultate bune în alimentarea cu apă şi canalizare, întreţinerea drumurilor, salubrizare, stoparea construcţiilor neautorizate, transport în comun, iluminat public şi civilizarea comerţului stradal.

Printre piedicile care stau în calea obţinerii de rezultate superioare, primarii au identificat: centralismul exagerat la nivelul Primăriei Capitalei, lipsurile legislaţiei, lipsa fondurilor de la buget pentru lucrări de investiţii, colaborarea defectuoasă cu RATB şi cu Poliţia.

AURELIAN CRĂCIUN

ION CARAMITRU
Ministrul Culturii

1998: un buget mai mare pentru cultură

Cum arată bugetul Ministerului Culturii?

Ministerul Culturii are în structura lui două linii de buget: una pentru monumente, de 157 miliarde de lei votată ca atare, în mod special, şi bugetul activităţilor culturale propriu-zise, pentru programe ale Culturii, care reprezintă cam 0,29% din PIB. Cu fondurile pe care ar trebui să le avem în acest buget general pentru monumente se face apropierea de 0,31%, cam cît era înainte. Am spus scriitorilor care-au venit la cea de-a doua întîlnire de la Neptun că mă voi lupta să creăm o lege organică a Culturii, prin care să adoptăm Recomandarea făcută de Consiliul Europei şi UNESCO, în această vară la Paris, guvernelor ţărilor lumii, anume, ca bugetul Culturii să fie de minimum 1%. Aşa este în acest moment în Franţa, în Ungaria, ca să amintesc două ţări, dintre care una cu tradiţii culturale şi alta fostă comunistă. Sper ca această întîlnire a scriitorilor să îmi ajute în a sprijini această idee. Am reamintit cu această ocazie şi dorinţa de a prelua centrele culturale româneşti din străinătate în administrarea Ministerului Culturii. Ideea a fost primită aici cu entuziasm.

Ideea aceasta are susţinători la Ministerul de Externe sau la Preşedinţie?

Ministerul de Externe nu doreşte acest lucru. Mai mult decît atît, în proiectul Hotărîrii de Guvern privind organizarea Ministerului de Externe, care încă nu este votat de Guvern, nici măcar nu se mai cere avizul Ministerului Culturii pentru întreţinerea acestor centre, cum era pînă acum. Pur şi simplu, Ministerul de Externe le preia ca atare. Drept care, pînă şi Consiliul legislativ s-a sesizat asupra acestui aspect. Noi, la rîndul nostru, în proiectul de Hotărîre de Guvern de funcţionare a Ministerului Culturii, am cerut de asemenea ca aceste centre să fie la noi. Această dispută de idei şi de legitimitate se va dezbate în Guvern, pentru că nu există altă soluţie.

Credeţi că se va adopta anul acesta? Destule persoane spun că nimic nu s-a schimbat în institutele de cultură din străinătate.

Este obligatoriu să se adopte. Nu s-a schimbat nimic, ce-i drept. În primul rînd, interesul faţă de ele este atît de scăzut (pentru că lumea fuge de ele, în loc să se apropie).

Deci, sperăm ca la anul să avem pentru cultură 1% din PIB.

Am să mă lupt pentru asta. Nu ştiu dacă am să reuşesc, dar eu cred că toată suflarea artistică, culturală a ţării trebuie să lupte pentru aşa ceva, pentru că degeaba se cer bani de la minister, dacă acesta nu are. Înţeleg să-i dau dacă există, dar dacă nu sînt, de unde să dau?

Scriitorii au ajuns rudele sărace în Cultură. În ce măsură Ministerul Culturii va ajuta şi scriitorii, şi Uniunea Scriitorilor, care, de altminteri, ca organizaţie nonguvernamentală, nu primeşte nimic de la buget?

Nici nu poate primi, conform legii, pentru că este o organizaţie profesională. Pot primi, însă, alte asociaţii culturale.

PHARE: 2 milioane ECU pentru cultură

De pildă, Fundaţia Culturală Română.

Fundaţia Culturală Română este altceva, mai vorbim despre ea. Este o fundaţie care are buget de la stat. Scopul ei, aşa cum reiese din statut, este de a întreţine în străinătate activităţile culturale româneşti, de a le face cunoscute şi de a aduce în ţară importantele produse culturale occidentale. Acesta ar fi scopul ei. Şi de multe ori o face bine. Uniunea Scriitorilor este o structură asociativă, ca şi celelalte uniuni de creatori, care îşi face buget din cotizaţii, din donaţii, din activităţi proprii şi există ca atare. Mai nou, însă, apariţia unui program PHARE, pe care l-am cerut şi care, aflăm acum, este acceptat, de vreo 2 milioane de ECU, pentru cultură, şi pe care le vom monitoriza în Ministerul Culturii, va fi, cred eu, un sprijin extraordinar de important pentru proiecte şi programe. Persoane sau asociaţii culturale, fundaţii sau diferite alte feluri de organizare vor aplica pentru el, aşa cum se aplică la fundaţiile mari, la Soros etc. Conform procedurilor, el se va derula în momentul în care primim aprobarea, care se pare că există, în acest moment. Presupun că la începutul anului viitor.

Mai aveţi şi alte anunţuri care să-i intereseze pe scriitori?

Ministerul Culturii a primit prin transfer fără plată, de la Preşedinţie şi de la Serviciul de Pază şi Protecţie, o tipografie – celebra tipografie cumpărată de d-l Iliescu şi de SPP – în folosinţa Ministerului Culturii. Am instalat-o, am creat spaţii necesare funcţionării unei tipografii de cel mai înalt nivel tehnic, în patru culori, computerizată. Este amplasată în spatele clădirii principale a fostei Case a Scînteii şi se află acum în probe. Urmează să decidem modul ei de administrare pentru a putea avea salariaţi tipografi de înaltă calificare. Ea va funcţiona în special pentru producţiile importante de carte, de albume de artă ş.a.m.d.

Şi, deci, cu nişte tarife speciale, mai mici?

Noi sperăm să reuşim şi nişte tarife speciale, deoarece costul cărţii a crescut enorm. Şi a crescut nu atît costul de producţie, cît costul de cumpărare pe piaţă. De cărţi, din păcate, se apropie din ce în ce mai greu cititorul tînăr.

Aţi anunţat în Congres şi o casă pe care aţi recuperat-o pentru scriitori.

Da, pe care am cerut-o şi care va fi transferată de la protocolul de stat la Ministerul Culturii. Ministerul Culturii o va transmite Uniunii Scriitorilor. Aşa cum doreşte Uniunea Scriitorilor, ea va deveni un centru internaţional pentru traducere. Se află la Turnu-Severin.

Ce faceţi cu patrimoniul?

Este prioritatea noastră absolută. Cheltuim anul acesta 157 miliarde de lei pe 180 şantiere în curs de desfăşurare, deschise de ani de zile, şi pentru încă 110 care urmează să se deschidă, aflate în faza de proiectare şi de analiză tehnică a necesităţilor de consolidare, de restaurare, de punere în valoare. În afară de asta, din acest buget se vor putea cheltui bani pentru faţadele caselor care sînt în patrimoniul naţional, pentru sistemele de alarmă, de antifurt, parte ambientală, drumuri de acces către monumente.

Neptun, 14 octombrie 1997

Interviu realizat de
GABRIELA ADAMEŞTEANU

PS pe scurt

Guvernul, revoluţionarii şi preşedintele

Pentru a doua săptămînă consecutiv, aproximativ 60 de revoluţionari instalaţi în corturi, puse la dispoziţie de Crucea Roşie, fac greva foamei, în faţa clădirii Senatului României. Revoluţionarii protestează astfel faţă de proiectul de modificare a *Legii 42*/'90, a cărei votare în Parlament ar elimina privilegiile acordate pînă acum prin lege *„luptătorilor cu merite deosebite"*. Guvernul trimisese acest proiect Camerei Deputaţilor pentru a fi discutat în regim de urgenţă.

După ce cîţiva grevişti ai foamei, au fost internaţi la spital în stare gravă, pe 13 octombrie la ora 3.00 dimineaţa, preşedintele Constantinescu a făcut o vizită revoluţionarilor şi le-a promis să intervină pe lîngă primul-ministru pentru alcătuirea unei comisii care să verifice dosarele şi să-i elimine astfel pe impostori. Comisia ar urma să fie alcătuită din reprezentanţi ai revoluţionarilor, ai Parlamentului, ai Ministerului de Interne şi ai Parchetului General.

Premierul Victor Cioarbea a venit la corturile revoluţionarilor pe data de 14 octombrie, după miezul nopţii. El s-a declarat de acord cu înfiinţarea amintitei comisii şi cu discutarea legii în procedură normală.

Pe 15 octombrie, printr-o scrisoare adresată Biroului Permanent al Camerei Deputaţilor, Executivul a solicitat renunţarea la discutarea legii în procedură de urgenţă motivînd că, prin intermediul parlamentarilor, revoluţionarii vor putea propune amendamente.

Dar revoluţionarii, al căror lider este Dan Iosif, n-au fost mulţumiţi. Ei au continuat greva foamei, cerînd demisia cabinetului Ciorbea şi retragerea amintitului proiect de lege.

Nu toţi miniştrii au fost însă de acord cu această schimbare de decizie. Ministrul Culturii, Ion Caramitru s-a declarat gata să demisioneze dacă proiectul de lege, anunţat de el la televiziune, pe data de 20 septembrie, va fi modificat. Pe 16 septembrie, ministrul Transporturilor şi vicepreşedinte al PD, Traian Băsescu, l-a atacat dur pe preşedintele Emil Constantinescu, afirmînd că prin intervenţia sa în favoarea revoluţionarilor a urmărit să cîştige capital politic şi a subminat autoritatea primului ministru. În aceeaşi zi, senatorul PNŢCD Şerban Săndulescu a anunţat că demisionează din comisia pentru aplicarea *Legii 42*: *„Am luat această hotărîre în semn de protest faţă de şantajul pus la cale de preşedintele PDSR împreună cu Dan Iosif în scopul de a acoperi lovitura de stat din decembrie 1989, prin care au confiscat revoluţia română"*. El a mai spus că Ion Iliescu şi Dan Iosif folosesc un număr de revoluţionari ca masă de manevră.

Pe 16 octombrie, Camera Deputaţilor a votat, cu 174 de voturi pentru şi 14 împotrivă, discutarea legii în procedură normală. Parlamentarii PDSR s-au retras de la vot şi, în frunte cu Ion Iliescu, au făcut repetate vizite la corturile revoluţionarilor. Dumitru Dincă, unul dintre greviştii foamei, a făcut opinie separată, acuzîndu-i pe ceilalţi că sînt manipulaţi de Ion Iliescu.

În noaptea de 18 spre 19 octombrie, Executivul a discutat pînă spre dimineaţă situaţia creată. Miniştrii cabinetului Ciorbea au hotărît că proiectul de lege nu va fi nici modificat şi nici retras din Parlament.

În faţa Senatului greva foamei continuă, „alimentată" cu revoluţionari veniţi din provincie.

20 octombrie 1997

GYÖRGY FRUNDA,
Senator UDMR

Nu există pericolul să nu mai fie vorbită limba română

Diversiunea în presă

Aţi fost acuzat de lipsă de lealitate faţă de coaliţia din care faceţi parte, pentru scrisoarea trimisă Consiliului Europei. Tot de lipsă de loialitate, dintr-un motiv exact opus, aţi fost acuzat şi de către preşedintele de onoare al UDMR, László Tőkés, pentru că aţi sprijinit încetarea monitorizării României de către Consiliul Europei. Cum s-au petrecut, de fapt, lucrurile?

La sfîrşitul lui iulie am scris o scrisoare preşedintelui Comisiei juridice a Consiliului Europei şi preşedintei Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, doamna Leni Fischer. Le-am spus că la începutul lui iulie, guvernul român a adoptat cele două ordonanţe de urgenţă de modificare a *Legii învăţămîntului*, respectiv de modificare a *Legii administraţiei locale*. Am spus că există o puternică presiune din partea opoziţiei şi că se încearcă crearea unei atmosfere tensionate pentru ca aceste ordonanţe să nu fie acceptate. De aceea, cred că o scrisoare de încurajare din partea Consiliului Europei ar fi de ajutor guvernului şi nouă. Dacă cineva citeşte cu bună-credinţă acea scrisoare, chiar şi fără a fi jurist, se convinge că este vorba de o scrisoare de apreciere din partea mea faţă de guvernul României. De ce au atacat-o unele partide politice din opoziţie şi unele ziare? Scrisoarea era în mîna lor un instrument de a încerca o diversiune, de a încerca să provoace o ruptură în cadrul coaliţiei, să creeze o atmosferă antimaghiară în mass-media. Dacă s-ar da note la „diversiunea în ziaristică", atunci ceea ce a făcut ziarul *Adevărul* ar trebui notat cu 10, pentru că asta dovedeşte un profesionalism foarte apropiat de al celor care au studiat manevrarea opiniei publice. Noi am venit de la Bruxelles miercuri seara. Eu, care am fost crescut în spiritul respectării regulilor jocului, cu toate că am fost aşteptat la aeroport de unul din ziariştii de la *României Magyar Szó*, am păstrat confidenţialitatea dezbaterilor, declarînd numai lucrurile care pot fi făcute publice. Ziaristul m-a întrebat de scrisoare şi i-am spus să nu se supere, dar nu pot face declaraţii, pentru că e confidenţială, chiar dacă era în interesul meu să mă laud. Cu atît mai surprins am fost cînd, vineri, am văzut publicat în *Adevărul* ultimul rînd din scrisoarea mea, de unde ziarul trăgea concluzia că eu mă plîng Consiliului Europei şi cer reintroducerea monitorizării României. Era vineri, urmau sîmbătă şi duminică, nu aveam posibilitatea să dau o replică, cu atît mai mult cu cît eram la Tîrgu-Mureş, şi nu la Bucureşti. Imediat s-au cerut declaraţii de la liderii partidelor cu care sîntem în coaliţie şi de la alţi politicieni. Cei mai experimentaţi au spus că aşteaptă ziua de luni, să discute cu mine. Unii au dat un răspuns ipotetic: „dacă e adevărat, atunci nu sînt de acord". Şi ziarul şi-a atins scopul: a creat o atmosferă tensionată. Ceea ce m-a determinat ca marţi să particip la şedinţa Consiliului de Coordonare, unde am arătat ce s-a întîmplat. Preşedintele Comisiei juridice a Consiliului Europei m-a anunţat că, pentru a avea o greutate mai mare, nu îmi răspunde direct la scrisoare, ci o supune votului Comisiei.

Pîra lui Adrian Năstase

Vicepreşedintele Camerei Deputaţilor, d-l Adrian Năstase, cînd a văzut că România e pe ordinea de zi, a întrebat despre ce e vorba. Auzind că este vorba despre scrisoarea mea şi că ea s-a distribuit parlamentarilor europeni, d-l Năstase s-a ridicat, cînd s-a ajuns la discutarea scrisorii, şi a spus că nu este de acord să se exprime un punct de vedere, pentru că România urmează să prezinte un raport în aprilie viitor despre îndeplinirea recomandărilor făcute de CE. A mai spus că în România actualul guvern nu respectă principiul separaţiei puterilor în stat, pentru că se guvernează prin ordonanţe, că UDMR este balanţa coaliţiei şi şantajează coaliţia întrucît aceasta nu întruneşte 50% de voturi fără noi, că în România au loc epurări în justiţie pe criterii politice, că PDSR pregăteşte un material pe care îl va prezenta în aprilie Parlamentului european. În replică, eu am răspuns că guvernul e obligat să emită ordonanţe, tocmai pentru a ajunge la normalitate şi a înlătura disfuncţionalităţile. Nu este adevărat că noi sîntem balanţă, coaliţia noastră are o stabilitate pozitivă. Nu se face o curăţire politică prin justiţie, ci dimpotrivă, se încearcă propagarea oamenilor care nu au fost politic angajaţi faţă de vechiul regim. Şi am cerut această scrisoare în scop de încurajare. A intervenit un singur deputat din Letonia sau Estonia, care a spus: *„Mi se pare că această dispută dintre cei doi domni parlamentari este o dispută parlamentară internă şi eu propun să nu luăm nici o atitudine"*. Preşedintele Comisiei a răspuns: *„Eu sînt de acord să nu luăm nici o atitudine, dar oricum guvernul României trebuie încurajat pentru ceea ce face, măcar ca un semn politic din partea noastră"*. Cu asta, discuţia s-a încheiat.

Eu am spus acest lucru în Consiliul de Coordonare, unde era primul-ministru Ciorbea şi lideri ai partidelor politice din coaliţie. Atunci, d-l Diaconescu, în mod corect, a spus că s-a căzut de acord să încurajeze iniţiativa mea. S-au tras şi nişte concluzii: necesitatea unei mai bune informări – cu toate că scrisoarea mea nu a fost secretă, iar unii din partenerii noştri de coaliţie ştiau de această scrisoare –, dar e necesară o mai bună coordonare între membrii coaliţiei. Cu asta, speram ca discuţia să fie încheiată, cu atît mai mult cu cît am luat parte la o emisiune de presă, unde am clarificat lucrurile.

A doua diversiune

Dar a urmat o a doua diversiune. Cînd a văzut că balanţa se înclină în favoarea mea, d-l Năstase a obţinut o scrisoare de la d-l Gabrielescu sau Gavrilescu, secretar II la Ambasada României din Bruxelles. În scrisoare îl susţinea pe d-l Năstase, cu toate că dînsul nici nu participase la şedinţele Consiliului. De altfel, dînsul nici nu are un acces la dezbaterile comisiilor Consiliului Europei. Despre dezbaterile Consiliului Europei. Nu poate să ceară informaţii decît şeful reprezentanţei noastre de la Strasbourg sau o persoană desemnată de el în acest scop. L-am întrebat pe ambasadorul nostru de la Strasbourg, d-l Sabin Pop, care nu ştia nimic de această problemă. Apoi, am fost invitat la o emisiune de o oră la PRO TV, cu Cristian Tudor Popescu şi Sorin Roşca Stănescu, şi iarăşi lucrurile păreau încheiate. Tocmai plecam la Strasbourg, la sesiunea de toamnă. Erau şi ziarişti români şi cîţiva dintre ei, cu probitate profesională, i-au întrebat pe membrii delegaţiei, în special pe liderii echipelor, ce s-a întîmplat la Bruxelles. Toţi au fost de părerea mea. Preşedintele Comisiei de la Strasbourg, raportor pentru România, a spus că eu am *„apărat guvernul României"*. Un reporter de la Radio România Actualităţi i-a luat un interviu. Cînd s-a văzut că Frunda are dreptate, aceste interviuri nu s-au transmis, totul rămînînd în coadă de peşte.

De altfel, în Adunarea Parlamentară a CE eu, ca parlamentar european, nu pot să am un mandat imperativ de la nimeni, ci acţionez conform conştiinţei mele. Dacă acest lucru nu corespunde intereselor grupului, atunci doar grupul căruia îi aparţin poate cere schimbarea mea. Dar în nici un caz nu poate veni instituţia statului român, nici măcar Parlamentul, să-mi spună: *„Domnule, ai mandat imperativ şi trebuie să-l îndeplineşti"*. Cu atît mai mult zic eu că situaţia a fost dovedită, cu cît în această săptămînă, din toată delegaţia României la CE, eu am fost singurul solicitat de grupul din care fac parte (creştin-democrat) să susţin punctul de vedere european în problema ridicării monitorizării Lituaniei şi în problema minorităţilor naţionale. Am avut un cec în alb să susţin ceea ce vreau. Iar la sfîrşit, am fost felicitat pentru modul echilibrat în care am prezentat problema minorităţilor naţionale. Asta este ceea ce s-a întîmplat.

Concluzia să o tragă cititorul, dar trebuie spus neapărat un lucru: dacă aşteptăm de la clasa politică din România un euroconformism în comportare, în gîndire şi în modul de viaţă, cred că acelaşi lucru trebuie aşteptat şi de la ziarişti. Ziaristul este obligat să dea ştirea ca ştire şi apoi s-o comenteze cum vrea el. E inadmisibil să rupi din context o frază sau o propoziţie şi să faci pe baza ei comentarii, creînd astfel o stare de spirit neacoperită de realitate.

Înţeleg să fiu atacat de duşmanii politici, dar nu înţeleg să fiu atacat de propria echipă

Am ajuns acum la cel de-al doilea episod: ce s-a petrecut la Congresul UDMR?

Ieri, preşedintele de onoare al UDMR a făcut opt amendamente la Programul Uniunii. Unul dintre acestea era legat de cererea ca UDMR să solicite reintroducerea monitorizării României în privinţa drepturilor minorităţilor naţionale. Vă spun sincer că eu nu voiam să iau cuvîntul la Congres, voiam să fiu un participant oarecare. Dacă, însă, nu luam poziţie, ce ar fi scris presa română? *„Frunda s-a înţeles cu Tőkés, Tőkés a cerut reintroducerea monitorizării, de aceea Frunda a trimis scrisoarea"* ş.a.m.d. Deci, pentru mine era o chestiune absolut obligatorie, de onestitate profesională, de caracter, să intervin. Şi atunci am spus că, după părerea mea, nu e nevoie să cerem reintroducerea monitorizării, ci dimpotrivă, fiind în guvern, trebuie să luptăm pentru îndeplinirea recomandărilor făcute de CE, acesta e modul în care trebuie să acţionăm. În replică, d-l Tőkés m-a atacat foarte dur, susţinînd că n-am fost foarte ferm în ce priveşte încetarea monitorizării României. A prezentat nişte date pe care nu ştiu de la cine şi cum le-a obţinut, dar care nu acoperă realitatea. Atunci, a trebuit şi eu să răspund. Am spus că UDMR a

(Continuare în pagina 10)

(Urmare din pagina 9)

hotărît la vremea respectivă că nu se opune încetării monitorizării. Că eu am fost acela care a repus pe tapet problema Recomandării 1201, am luat parte activă la redactarea a cinci recomandări privind drepturile minorităţilor şi am reuşit să desemnăm un sistem de instituţii pentru apărarea drepturilor minorităţilor naţionale. Mi s-a părut deplasat şi incorect să fiu atacat că eu nu reprezint minorităţile, în general ci minoritatea maghiară din România în mod special. Am adus la cunoştinţa Congresului UDMR acest lucru, iar Congresul în mod evident a fost cu mine, pentru că am obţinut foarte multe aplauze. Iar Tőkés mi-a spus că, pur şi simplu, el nu a înţeles să mă atace pe mine, ci că aceasta este o analiză a domniei sale. Ei, dacă înţeleg să fiu atacat din faţă de duşmanii politici, din partea cărora sînt obligat să mă aştept la atac, nu înţeleg să fiu atacat pe la spate, de propria mea echipă, fără temei, doar pentru scopuri în interiorul Uniunii.

Dreptul internaţional, tradiţie transilvană şi practică europeană

Să ajungem la *Legea învăţămîntului* şi la ceea ce se poate numi „contenciosul Pruteanu". Care sînt argumentele sau contraargumentele în legătură cu această discuţie despre predarea în limba română a istoriei şi geografiei?

Această problemă este foarte vastă şi e greu să răspunzi în cîteva fraze. Pentru că trebuie analizată din mai multe puncte de vedere: al dreptului internaţional, al tradiţiei Transilvaniei — şi aici mă gîndesc la situaţia de pînă în 1918 şi din 1918 încoace — şi al practicii europene în acest domeniu. În iunie sau iulie 1990, s-a semnat „Declaraţia finală de la Copenhaga". Acolo, în patru articole se prevede dreptul de a fi instruit în limba proprie, la toate nivelurile şi în toate formele de învăţămînt. Deci, formularea este foarte comprehensivă, foarte elastică. Lucrul este cu atît mai evident, cu cît în alt paragraf se prevede obligativitatea învăţării limbii oficiale a ţării. Pe baza acestui lucru, în Comisia de redactare a Constituţiei, al cărei membru am fost, am cerut preluarea acestui articol şi trecerea lui în Constituţia României, ceea ce s-a şi făcut. Unul din alineatele articolului 31 prevede exact că învăţămîntul este asigurat la toate nivelurile şi formele, iar modul de exercitare a acestui drept se stabileşte prin lege organică. Atenţie: **modul de exercitare a dreptului. Constituţia este clară, acest drept este garantat constituţional**, iar prin lege nu trebuie să se facă altceva decît să se arate modul în care poate fi el exercitat. În 1995 s-a adoptat o lege, care, cel puţin în trei puncte, era mai nefavorabilă decît legea învăţămîntului din perioada comunistă. Legea din 1974 dădea posibilitatea învăţării în limba maternă în învăţămîntul profesional, prevedea posibilitatea susţinerii examenului de admitere în limba în care ai învăţat în şcoala ta, preciza obligativitatea faptului că ţi se asigură traducerea, iar în al treilea rînd era o plajă mult mai largă de facultăţi în limba noastră. Noi am ridicat această problemă în Parlamentul României, dar nu ne-am obţinut drepturile şi atunci am ridicat această problemă şi la Consiliul Europei. Am beneficiat de ajutorul Consiliului Europei, care, discutînd cu guvernul Văcăroiu, a susţinut că drepturile noastre nu înseamnă discriminare pozitivă, ci înseamnă, dimpotrivă, eliminarea discriminărilor negative. Acum pentru prima oară după schimbare, în guvernul Ciorbea, am ajuns să-i convingem pe partenerii noştri de coaliţie că asta este situaţia. Am avut însă ghinionul cu o persoană cu tenacitatea d-lui Pruteanu, care ar merita nişte scopuri mai nobile, de a apăra ca un erou pe front limba română. Eu cred că această limbă nu trebuie apărată. Sau nu tebuie apărată în acest mod. Fiindcă nu există pericolul ca limba română să nu mai fie vorbită.

Metode stimulative de învăţare a limbii române

Nu există acest pericol?

Nu, este evident. Dacă vreau să învăţ pe copiii maghiari limba română, atunci trebuie să găsesc metode stimulative. Să nu aibă impresia că este o gălușcă care îţi este forţat vîrîtă pe gură. Cred că există mijloace mult mai diplomatice de a-i face pe copii să înveţe limba română, de la televiziune sau din reviste. Nu mai sîntem la sfîrşitul secolului trecut să ne înveţe nenea învăţătorul şi să nu mai avem altă soluţie. Eu mă uit pe 20 de canale de televiziune, fiicele mele se uită la televiziunea română pentru că dau acolo şi filme bune. Cu toate că ele au numai 5 şi 6 ani, înţeleg româneşte. Nu vorbesc, dar încet-încet vor învăţa. În această avalanşă de informaţie, nu poţi spune că în România există pericolul de a nu învăţa limba ţării.

D-l Pruteanu a adus asemenea exemple.

Eu vă aduc exemple din Parlament, de parlamentari români care vorbesc prost româneşte. D-l Pruteanu a încălcat în mod repetat regulamentul, profitînd de faptul că unii dintre membrii coaliţiei guvernamentale nu erau în Bucureşti, erau în Consiliul Europei. Deci ştia exact că va cîştiga un vot cu opoziţia şi a revenit cu amendamentul său.

Tradiţia ardeleană ne spune că a existat din 1884 o lege privind învăţămîntul minorităţilor, încă din timpul dualismului austro-ungar. În 1867 a luat naştere dualismul şi destul de repede după aceea în Ardeal a fost adoptată o lege care permitea învăţămîntul în limba română. Se înfiinţau şcoli elementare în limba română în satele româneşti pe banii statului. Ardealul este pămîntul unde a fost declarată pentru prima dată egalitatea religiilor, în secolul al XVI-lea. Oamenii acestui pămînt, români, unguri, saşi, au împreună acest spirit de toleranţă, caracteristic pentru o mare parte din populaţie. Că există şi un procentaj mic de extremişti, şi aceasta este adevărat. Dar dacă acum vă plimbaţi prin Tîrgu-Mureş şi veţi întreba „unde-i *Piinea*?", din 100 de oameni întrebaţi, veţi găsi 100 să vă răspundă. Populaţia din Transilvania este mult mai tolerantă, după părerea mea.

Apoi, în marea majoritate a ţărilor vestice este asigurat dreptul pentru minorităţi naţionale, fără ca aceasta să aducă atingere drepturilor majorităţii. Acest lucru se întîmplă atît în state federative, cum sînt Belgia sau Spania (care *de facto* este astfel, dar *de jure* e stat naţional), cît şi în state naţionale, cum e Finlanda, unde există sisteme proprii de învăţămînt pe cheltuiala statului. Ceea ce e importaant, pentru că eu contribui, ca şi dv., la bugetul statului. Concluzia care se impune este: care este interesul populaţiei acestei ţări? Este doar interesul maghiarilor din România de a învăţa în limba maternă sau este şi interesul românilor, pentru ca această problemă să nu mai fie un instrument de diversiune cînd vorbeşti de reforme la nivel de stat? Eu cred că este un interes comun. Despre acest interes comun se vorbeşte şi la CE, în ideea că eu, ca stat, am dreptul să cer fidelitate cetăţenilor mei, inclusiv minorităţilor naţionale, cu o singură condiţie: să le respect drepturile.

Nu pot fi cetăţeanul unui stat unde n-am rezidenţă

Unii vorbitori de la Congresul UDMR au cerut dubla cetăţenie. Cum o vedeţi aplicabilă şi din punct de vedere juridic?

Această cerere a fost propusă doar de Iniţiativa Ardeleană Maghiară. Eu cred că ea nu poate fi rezolvată favorabil. Oricum, faptul că acest lucru se cere pe cale democratică, în cadrul unei instituţii legale, şi anume a Uniunii noastre, e un lucru pozitiv. Decizia, însă, cred că nu poate fi alta decît respingerea acestei cereri. Care este finalitatea unei duble cetăţenii? Ar însemna să am în buzunar şi un paşaport unguresc cu care aş putea să umblu fără vize prin lume. Dar acest lucru ar însemna şi o serie de obligaţii în plus. De la cele fiscale pînă la cele militare, de la cele politice pînă la cele civile. Cum pot eu, cetăţean care stau în România, să-mi îndeplinesc aceste obligaţii firești faţă de statul ungar, dacă n-am rezidenţa în statul respectiv? Cum pot eu, ungur din România, să influenţez viaţa politică a Ungariei, dacă n-o cunosc suficient de bine? Pentru că dacă sînt un milion de cetăţeni români de naţionalitate maghiară cu drept de vot, ei pot decide balanţa alegerilor din Ungaria. Am eu dreptul politic şi moral să mă implic? Eu zic că nu! Care vor fi obligaţiile statului ungar faţă de mine şi care vor fi pîrghiile juridice prin care pot să-mi realizez drepturile faţă de statul respectiv? V-am înşirat numai cîteva întrebări şi probleme foarte grele, unele chiar imposibil de rezolvat. De aceea, eu cred că această iniţiativă este o propunere pur teoretică, mai mult sentimentală. Eu nu sînt de acord cu soluţionarea cererilor colegilor mei de la Iniţiativa Ardeleană Maghiară.

O ultimă întrebare: cum apreciaţi în acest moment coaliţia şi ceea ce a făcut UDMR înăuntrul ei? Mesajul preşedintelui Constantinescu a sugerat UDMR-ului să se implice mai mult în problemele de economie şi turism, unde are competenţe recunoscute.

Da. Eu am spus încă din timpul campaniei electorale (a spus-o şi preşedintele Uniunii noastre şi persoane cu rang de miniştri şi secretari de stat) că noi avem şanse de reuşită numai în situaţia în care aducem la numitor comun cererile noastre naturale — respectarea drepturilor comunităţii maghiare din România — cu oferirea de alternative în domeniul social, economic, politic şi cu măsuri concrete cu care noi să lucrăm. Noi deja facem acest lucru. Cred că şi d-l preşedinte Constantinescu ştie că d-l ministru Birtalan lucrează extraordinar de mult într-un domeniu care n-are nimic comun cu drepturile minorităţilor. D-l secretar de stat Füro, la Ministerul Muncii şi Protecţiei Sociale, lucrează de asemenea enorm uneori, în şedinţele guvernului participă efectiv la elaborarea de acte normative. La fel, d-l secretar de stat Molnár, la Ministerul Sănătăţii. Lista poate continua — să nu se supere colegii mei – ea nu este exhaustivă. Dar vreau să vă arăt că se lucrează la treaba asta. Desigur, acest fapt noi l-am făcut destul de discret. Adică, nu am făcut un caz din faptul că am lucrat. Mi se pare normal aşa. Poate că ar trebui totuşi să se facă mai multă publicitate activităţii noastre. Poate că ar trebui ca lucrul acesta să se vadă, pentru că eu cred că cel mai mare cîştig în domeniul acesta este impactul psihologic asupra românului. Experienţa mea proprie din Bucureşti arată că bucureşteanul de pe stradă apreciază UDMR şi activitatea noastră în Parlament.

Tîrgu-Mureş, 10 octombrie 1997

Interviu realizat de
GABRIELA ADAMEŞTEANU

UNIVERS
EDITURA PUBLICULUI CULTIVAT

Vă recomandă ultimele apariţii în colecţia „Romanul Secolului XX"

JEROEN BROUWERS
Roşu ucigaş

112 pag., 12.000 lei
ISBN 973-34-0433-0

AMOS OZ
Să nu pronunţi: noapte

184 pag., 17.000 lei
ISBN 973-34-0412-8

MICHAEL ONDAATJE
Pacientul englez

224 pag., 22.500 lei
ISBN 973-34-0469-1

Aceste romane se pot comanda la:
Editura UNIVERS
Piaţa Presei Libere nr. 1, Bucureşti • 79739
Tel. (401) 222.66.29; 617.55.25

VLADIMIR TISMĂNEANU

Despre dosare, delaţiuni şi memorie

Există cărţi pe care le citeşti pe nerăsuflate, deşi subiectul lor este departe de a fi unul stenic. Acesta este cazul noului volum al cunoscutului istoric şi ziarist britanic Timothy Garton Ash, intitulat *The File: A Personal History* şi publicat recent de editura Random House din New York. Este vorba de o idee extrem de originală, a cărei împlinire a fost posibilă într-o Germanie unificată pentru care moştenirea totalitară, inclusiv otrăvitul tezaur al băncilor de date securiste, ţine de un trecut irevocabil abandonat.

Decomunizarea instituţională – o premisă indispensabilă

Pentru ca indivizii să-şi poată asuma acest trecut, să identifice „de ce"-urile unor momente aparent absurde din propriile biografii, decomunizarea instituţională apare ca o premisă indispensabilă.

Timothy Garton Ash, astăzi unul dintre cei mai respectaţi interpreţi ai Europei de Est şi Centrale, autor al *Lanternei magice* (de curînd publicată în româneşte), porneşte în căutarea propriului său trecut. Este vorba de lectura dosarului întocmit de STASI pe atunci doctorandului britanic Garton Ash, aflat între 1979 şi 1980 ca tînăr cercetător (primul din Anglia) în Berlinul de Est. Tema doctoratului (niciodată tradusă într-o carte) era Berlinul în anii nazismului. În timpul cît se afla în RDG, Garton Ash scria corespondenţe sub pseudonim pentru săptămînalul *The Spectator* din Londra, se întîlnea cu nenumăraţi intelectuali est şi vest-germani şi se afla sub continua, invizibila urmărire din partea STASI. În august 1980, Garton Ash părăsea Germania de Est, magnetizat de mişcările greviste din Polonia şi de naşterea Solidarităţii, primul sindicat liber recunoscut de un guvern comunist. După apariţia unor articole făţiş anticomuniste, Garton Ash a intrat pe lista neagră a STASI, fiind considerat un primejdios „liberal burghez". În anii '80, eseurile sale despre destinul Europei Centrale şi semnificaţia disidenţei antitotalitare au jucat un rol excepţional în sensibilizarea cercurilor intelectuale şi politice din Occident, în raport cu noile mişcări sociale din lumea comunistă.

Mărturisesc că am citit cartea lui Garton Ash cu un sentiment de invidie dublată de oarecari îndoieli. Merită într-adevăr să te afunzi în această mlaştină a atîtor laşităţi, infamii şi josnice trădări? Graţie Comisiei Gauck, jurnalistul britanic a obţinut acces la propriul dosar şi a aflat cine şi în ce împrejurări a „raportat" în ceea ce îl priveşte. Mai mult, a putut afla numele ofiţerilor însărcinaţi cu supravegherea sa şi manevrarea (controlarea) informatorilor plătiţi să relateze fiecare detaliu al activităţii sale, inclusiv cele mai intime întîmplări din viaţa personală. Garton Ash revizitează trecutul, compară notele STASI, sutele de pagini de anodine, adeseori stupide şi chiar aberante note informative, cu propriile sale însemnări de jurnal din epocă, precum şi cu amintirile sale, aşa cum se conturează ele după atîţia ani. Mai mult, ceea ce face din cartea lui Garton Ash un document fascinant este seria de discuţii pe care le poartă cu foştii informatori şi cu diverşii ofiţeri STASI, suita deconcertantă şi tulburătoare de raţionalizări specioase, mai mult sau mai puţin simulatele blocaje de memorie, negarea perseverentă a evidenţelor.

Să spunem că această carte transcende o simplă incursiune în sordidul univers al STASI, în subteranele psihologice care susţineau deciziile celor care au acceptat pactul cu diavolul. Garton Ash nu se instituie în procuror şi are suficiente momente de dubiu, întrebîndu-se dacă are el statutul, legitimitatea, dreptul moral de a chestiona pe toţi aceşti indivizi care, odinioară, cîştigaseră bani şi atîtea alte privilegii prin delaţiuni şi complicitate cu maşina de teroare psihologică. Chestiunile centrale ale cărţii se grupează în jurul crucialei interogaţii: În ce împrejurări şi de ce unii oameni acceptă să devină informatori ai poliţiei secrete? De ce un tînăr muncitor cazangiu sau un reparator de ţevi devine ofiţer de securitate? Ce voluptăţi şi ce complexe psihologice intră în joc în acest gen de operaţiuni? Ni se oferă astfel portrete de neuitat, inclusiv al unei rafinate doamne, provenită din înaltele straturi ale burgheziei berlineze, militantă comunistă refugiată la Moscova, al cărei soţ fusese executat în timpul Marii Terori staliniste şi care raportează, metodic şi cu maximă grijă pentru detalii, fiecare întîlnire cu tînărul istoric englez. Rămîne şi azi un semn de întrebare: de ce acceptase această femeie să servească birocraţia bornată şi resentimentară a regimului est-german? Ce putea exista în comun între idealul luptei antifasciste şi păienjenişul de corupţie, privilegii, represiune şi intrigi al stalinismului?

Trecutul, stocat în dosarele poliţiei secrete

Ceea ce constată Garton Ash este capacitatea umană de a şterge cu buretele considerentele etice, atunci cînd individul este pus faţă în faţă cu un trecut infamant. Fiecare dintre cei vizitaţi se străduieşte să-şi minimalizeze responsabilitatea, descoperă tot soiul de alibiuri şi explicaţii dubioase pentru propria implicare în angrenajul minciunii dictatoriale. O viză de călătorie în Vest, un paşaport, o promovare profesională: cît de meschin şi de banal ne apare astăzi mecanismul cooptării în conspiraţia delaţiunii

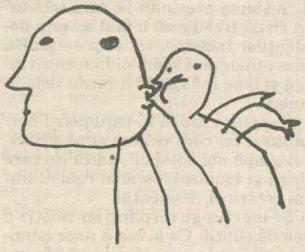

instituţionalizate. Şi totuşi, arată Garton Ash, sistemul nu putea funcţiona fără aceşti pioni (sau mai bine zis spioni) din interior. O societate care proclama egalitatea făcuse din turnătorie o raţiune de existenţă pentru unul din cincizeci de cetăţeni. Descoperim, între alte cazuri, şi pe acela al pseudo-disidentului, al infiltraţilor în mişcările pacifiste şi ecologice independente care credeau (sau se amăgeau) că acceptînd „colaborarea" cu „organele" trimiteau semnale la vîrf şi, pasămite, puteau influenţa deciziile potenţialilor comunişti.

Carte situată între memorialistică şi istorie politică, *The File* îi permite lui Garton Ash să înţeleagă şi să se înţeleagă. Revizitarea trecutului nu este doar o futilă şi poate masochistă întreprindere. Înainte de a uita trebuie să ştim ce s-a întîmplat cu noi în realitate. Uitarea, parte normală a unei vieţi mentale sănătoase, nu este acelaşi lucru cu amnezia. Comisia Gauck, cu cei peste trei mii de angajaţi, cu multiplele ei regulamente, coridoare şi mecanisme, este desigur o iniţiativă extrem de costisitoare. Pe de altă parte, ne întrebăm împreună cu autorul britanic: este oare posibilă purificarea, mult dorita reconciliere, cîtă vreme adevărul continuă să fie pus între paranteze? Nu este oare mai riscantă şi pe termen lung mai costisitoare negarea accesului liber al cetăţenilor la propriul lor trecut? Şi, fie că ne place sau nu, acest trecut a fost stocat în dosarele poliţiei secrete, în miile de pagini scrise despre noi fără a ni se fi cerut consimţămîntul, în toate acele mizerabile atentate la elementarele drepturi umane.

Mîntuirea în absenţa amintirii versus asumarea trecutului

Două şcoli se confruntă în această privinţă: pe de o parte, sînt cei care nu văd posibilă mîntuirea în absenţa amintirii. Cu alte cuvinte, o umanitate eliberată de coşmarul concentraţionar nu poate fi decît una care ţine minte. Sau, în cuvintele filosofului George Santayana, *„cei care uită trecutul sînt condamnaţi să-l retrăiască"*. Pe de altă parte, sînt cei care susţin că fără o simultană uitare şi iertare lumea postcomunistă va rămîne prizonieră a unor insuportabile nevroze, reglări de conturi şi chiar vînători de vrăjitoare. Să spunem doar că acest al doilea punct de vedere ţine să estompeze faptul că au existat culpe reale, crime ce nu pot fi contestate, cu făptuitori care pot fi identificaţi şi a căror vinovăţie poate fi şi trebuie să fie obiect de acţiune legală. Concluzia lui Garton Ash se situează undeva la mijloc în această chinuitoare dilemă: *„Descoperă faptele, înregistrează-le, reflectează şi mergi înainte"*. Pentru a detecta aceste fapte este însă nevoie de transparenţă, de recunoaşterea de către cei care guvernează a imperativului acestei explorări, deci **asumări**, a trecutului.

2 octombrie 1997

(Subtitlurile aparţin redacţiei)

POLIROM NOUTĂŢI
CP 266, 6600, Iaşi; Tel.: (032)-217.440
COLECŢIA „A TREIA EUROPĂ" – coordonată de Adriana Babeţi şi Cornel Ungureanu

Jacques Le Rider
MITTELEUROPA

Volum coordonat de
Adriana Babeţi şi Cornel Ungureanu
Europa Centrală.
Nevroze, dileme, utopii

În colaborare cu Revista „Orizont"
Revista
A TREIA EUROPĂ
1/'97

În pregătire: **Carl E. Schorske** – *Viena, sfârşit de secol*
Michael Pollak – *Viena 1900. O identitate rănită*

Colecţia A TREIA EUROPĂ apare în cadrul programului cu acelaşi nume al Fundaţiei Soros pentru o Societate Deschisă

ASCULTĂ BBC
PROGRAMUL INTEGRAL
ÎN BUCUREŞTI LA
UNIPLUS Radio
69.8

ACCENTE

NICULAE RĂDULESCU DOBROGEA

Schimbările climatice – un cataclism lent ce ar mai putea fi evitat

Este practic arhicunoscut că actuala civilizaţie industrială este vinovată de producerea fenomenului ce a provocat încălzirea **Terrei**, fenomen cunoscut şi ca „efectul de seră".

Ridicarea nivelului mării (fapt care se poate observa şi pe litoralul românesc, care-şi micşorează plajele practic vizibil în fiecare an), deşertificarea, avansarea cu 1,5 kilometri în fiecare an a tundrei spre zăpezile polare considerate veşnice, micşorarea gradului de sănătate a pădurilor (şi aşa căsăpite fără noimă), foamea şi propagarea explozivă a unor boli, toate acestea sînt rezultantele dovedite ale anormalizării climatice contemporane nouă. Sînt urmare a agresiunii „realizărilor" pămîntenilor asupra mediului ambiant, care ne mai dă o ocazie tîrzie în încercarea de a-l salva, poate un ultimatum...

În decembrie 1997, guvernanţii ţărilor lumii se vor aduna din nou sub umbrela motivului **schimbărilor climatice**. Reuniunea de la Rio de Janeiro, din 1992 – care îşi propusese reducerea emisiilor de gaze industriale pentru anul 2000 la nivelul lui 1990, sperîndu-se în unele cazuri chiar la o reducere cu 50–70% a poluanţilor atmosferici (pentru o minimă stabilizare la nivelul actual al calităţii gazului din atmosferă) –, a fost, datorită neîmplinirii obiectivelor propuse, după 5 ani, considerată un rateu. O reîncercare va avea loc la Kyoto, în vechea capitală imperială a Ţării Soarelui Răsare, care va găzdui între 1 şi 10 decembrie 1997 speranţa unui nou început pentru planeta noastră, ajunsă la limita suportabilităţii.

Vor fi reluate, la nivelul top, discuţiile privitoare la normele de generare a poluanţilor gazoşi, provocatori ai degradării lente, dar sigure a condiţiilor de trai ale îmbîcsitei şi implicit modificatei faune şi flore terestre.

La ora actuală, naţiunile cele mai bogate aruncă în atmosferă emisii disproporţionate faţă de celelalte ţări, contribuţia lor la proliferarea efectului de seră fiind cu mult mai importantă decît cea a ţărilor mai puţin dezvoltate.

Doar în cursul ultimului secol, compoziţia chimică a aerului s-a modificat de o manieră semnificativă. Nivelul carbonului a crescut cu 25%, cel al azotului cu 19%, iar proporţia de metan din gazul încă vital s-a dublat!

Una din consecinţe a fost şi încălzirea rapidă a planetei. Între anii 1950 şi 1990, totalul emisiilor de bioxid de carbon ale lumii au crescut de la 6,4 la 22,4 miliarde de tone!

Cei mai „fierbinţi" 10 ani, cu cele mai mari temperaturi înregistrate vreodată în ultimul secol, sînt plasaţi, toţi, după 1980!

Dacă actuala tendinţă continuă, în decursul secolului următor temperatura medie ar putea creşte cu 3,5 grade Celsius, adică cu aceeaşi variaţie care s-a putut măsura de la trecerea perioadei glaciare, de acum 15.000 ani, pînă astăzi. În acest nefericit caz, nivelul oceanelor s-ar putea ridica cu un metru, datorită topirii gheţarilor şi calotelor glaciare. Vor dispărea naţiuni insulare întregi, mari zone de coastă vor ajunge sub nivelul mării; uraganele şi fenomenele meteo extreme, înmulţite în ultimii ani, vor deveni frecvente, deşertificarea se va extinde...

Proliferarea în continuare a distrugerilor pădurilor va modifica şi ea condiţiile de habitat, şi nu doar...

Pe lîngă reducerea emisiilor agresive, punerea în valoare şi dezvoltarea unor energii regenerabile, precum cea solară şi eoliană, precum şi oprirea căsăpirilor pădurilor ar putea fi începutul acestei redresări, ce va putea fi observată doar peste cîteva decenii.

Este obligatorie şi absolut necesară creşterea presiunii pe care societatea civilă trebuie să o facă asupra decidenţilor încă inconştienţi de soarta generaţiilor de după noi. Lumea civilizată şi bine informată a intrat deja în panică...

Se opun intrării în parametrii normalităţii cei care trăiesc după principiul „după noi potopul", adică cei care vor să-şi trăiască, în mod egoist, numai pentru ei, momentul.

Şi inerţia guvernanţilor noştri e greu de clintit. Ca şi cea a unor administraţii locale, care consideră afumarea atmosferei şi betonarea pămîntului – fără măsuri compensatorii – intrare în modernitate...

Opiniile unor ecologişti de marcă (nu ale acelora care se ascund, doar din interese politice, în spatele unor ecopartide fantomă), cît şi cele ale unor organizaţii neguvernamentale de profil, seamănă a „Don Qujote"-isme, aşa cum declara trecînd în revistă luările sale de cuvînt pe tema ecologiei, la Senat, d-l Profesor Marican Bleahu, unicul reprezentant al Federaţiei Ecologiste din acest for, singura formaţiune din domeniu serioasă şi la nivel de şefi, din cele cel puţin 5 partide ale branşei.

Monitorizarea emisiilor din transporturile auto, cele rezultate din transformarea îngrăşămintelor agricole, emisiile provenite din unităţile Ministerului Industriilor, unde un rol nefericit îl au centralele termoelectrice pe cărbuni şi ţiţei, ca şi unităţile din metalurgie, cît şi dinamica stării de sănătate a ariilor împădurite pot fi un început în elaborarea unei strategii a redresării dezastrului şi a urnirii inerţiei în care zăcem, noi românii.

Un rol important îl va avea în acest sens reţeaua SACIM, un nucleu de organizaţii neguvernamentale ce va avea în atribuţii supravegherea acordurilor şi convenţiilor internaţionale de mediu semnate de ţara noastră. Vor fi luaţi în colimator factorii ce influenţează schimbările climatice. Rezultatele culese de această reţea vor fi comunicate la Geneva, sediul central al acestui organism. Astfel, starea per ansamblu a planetei va putea fi mai uşor urmărită, iar măsurile globale decise, mai eficiente.

Asta în cazul depăşirii fazei de secretomanie caracteristică pînă de curînd structurilor guvernamentale ale ultimilor 50 de ani.

Pentru abordarea eficientă a schimbărilor climatice este nevoie şi de cea a schimbărilor de mentalitate. Atît la nivel internaţional, cît şi la cel regional. Sau, dacă vreţi, extrapolat la zona României, de la vlădică la opincă. Trecînd şi prin Ministerul Apelor ,Pădurilor şi Protecţiei Mediului. Şi nu doar...

ACCENTE

MARIA SOMEŞAN

Neprofesionalism sau rea-credinţă?

Aşa cum se întîmplă în mai toate demersurile polemice de lungă durată, retorica dezbaterilor asupra drepturilor minorităţii maghiare de a-şi utiliza propria limbă atunci cînd e vorba de **toponime** (vezi discuţiile în jurul tăbliţelor bilingve, dar şi cele privind limba de predare a geografiei şi istoriei în şcolile ungureşti) face uz de argumente din ce în ce mai penibile. În presă şi la TV, vajnici „apărători" ai limbii române recurg tot mai frecvent la un truc stupid şi ieftin: extrag dintr-un text unguresc nişte nume de localităţi familiare nouă şi ni le înfăţişează în (ceea ce ei pretind a fi) forma lor maghiară, mizînd pe faptul că noi, cititorii sau ascultătorii, vom fi atît de indignaţi de sonoritatea lor bizară, încît ne vom ralia fără rezerve opiniei că ele nu au drept de cetate la noi. Ni se cere să măsurăm „enormitatea" pretenţiei ungurilor de a învăţa geografia României în limba lor maternă, arătîndu-ni-se că, acceptînd-o, am admite denumiri barbare ca, bunăoară, „Kárpátok**ból**", „Bukarest**be**", „Aradra", pentru munţii şi oraşele noastre.

Săptămîna trecută, domnul senator George Pruteanu nu ezita să îşi apere notoriul punct de vedere în chestiunea amendamentului la *Legea învăţămîntului* cu un asemenea argument descalificant, extras, ce-i drept, dintr-un ziar de mare tiraj (Antena 1, „Milionarii de la miezul nopţii", 1 oct. a.c.).

Se impune în această ordine de idei o precizare de care, mărturisesc, n-aş fi îndrăznit vreodată să cred că d-l Pruteanu ar avea nevoie. Un dat al structurii limbii maghiare, şi anume:

Prepoziţiilor care indică în limba noastră situarea, poziţia, sensul mişcării ş.a. le corespund în limba maghiară particule care – datorită caracterului aglutinant al limbii – se încorporează la sfîrşitul cuvîntului. De exemplu, prepoziţiei **în** din limba română îi corespund în limba maghiară sufixele **ben**, **ban** (Berlin**ben**, Prágá**ban** însemnînd **în Berlin**, **în Praga**), prepoziţiei **din** îi corespund terminaţiile **ból**, **böl** (Kárpátok**ból** înseamnă **din Carpaţi**, **ok** fiind – spre a-l linişti pe d-l Pruteanu – particula care indică pluralul) ş.a.m.d.

Că asemenea detalii depăşesc bagajul mediu de cunoştinţe ale unui gazetar grăbit este mai mult sau mai puţin scuzabil (deşi nimeni nu-l obligă să pătrundă pe teritorii în care este atît de ignorant), dar că intens mediatizatul nostru lingvist „de serviciu" – d-l George Pruteanu – cade într-o atît de rudimentară capcană e nu numai trist, ci de-a dreptul alarmant. Căci, una din două:

– sau nu are cunoştinţe care, pentru un filolog, ar fi elementare, şi atunci – cu tot succesul lui de public TV – îi poate fi pusă la îndoială competenţa profesională,

– sau le are, dar, de dragul „demonstraţiei" politice, este dispus să renunţe la ceea ce ştie, spre a avea cîştig de cauză în ceea ce urmăreşte.

Lipsă de **rigoare intelectuală** (a-ţi aroga dreptul la opinie într-un domeniu în care informaţia elementară este deficitară) sau lipsă de **bună-credinţă** (a nu ezita să manipulezi opinia publică, desfăşurînd argumente pe care le ştii falacioase)?

Alternativa nu poate fi ocolită, oricît de jenantă ar fi ea, nu numai pentru senator, dar şi pentru noi, cei care ne-am lăsat, uneori, cuceriţi de verva lui simpatică de la ora 19 şi 50. Suplеţea intelectuală şi spiritul critic pe care i le bănuiam au fost de scurtă respiraţie!

Ne rămîne doar precarul sentiment de satisfacţie faţă de validarea unei afirmaţii: prin prestaţia sa de ultimă oră, senatorul Pruteanu a confirmat prompt şi cu generoziate verdicul lui Gabriel Andreescu (numărul 39 din revista „22", apărut chiar în ziua bucluca şei emisiuni): *„d-l Pruteanu devine încă un caz de eşec lamentabil al unui intelectual care a intrat în politică"*.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista "22" achitînd la redacţie (Calea Victoriei 120) costul abonamentului sau depunîndu-l în conturile deschise la **Banca Comercială Ion Ţiriac S.A. Bucureşti, Str. Doamnei nr. 12**:
(pentru **dolari** în contul 4024009230,
pentru **mărci** în contul 4024009231,
pentru **franci francezi** în contul 4024009235,
pentru **lire sterline** în contul 4024009232,
pentru **franci elveţieni** în contul 4024009233,
pentru **lire italiene** în contul 4024009234) sau (pentru orice fel de valută) trimiţînd un cec (**money order**) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, Bucureşti, România.

Pentru a nu se reţine un comision foarte mare de către bănci, rugăm abonaţii cărora le stă în putinţă acest lucru ca plăţile care se fac prin CEC (nu virament) să se facă prin CEC-uri plătibile în SUA şi exprimate în dolari SUA sau prin CEC-uri exprimate în mărci germane şi plătibile în Germania.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală şi Israel:	80 $	40 $	20 $
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF
	140.000 LIT	70.000 LIT	35.000 LIT
	56 £	28 £	14 £
	100 CHF	50 CHF	25 CHF
– Ungaria, Polonia, Cehia, Slovacia, Slovenia	40 $	20 $	10 $
– SUA, Japonia, Australia:	100 $	50 $	25 $

sau echivalentul în orice monedă convertibilă.

Revista "22" anunţă exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizaţi de redacţie (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

APĂRUTĂ LA ALL

Ajunsă între timp, în SUA, la a treia ediţie, *Capitalul uman* urmăreşte preocupările anterioare ale lui Becker, prin analizele sale economice asupra discriminării, căsătoriei, familiei, relaţiilor interumane şi educaţiei, bucurându-se astăzi de statutul unei *lucrări clasice* despre consecinţele investiţiei în educaţie.

APĂRUTĂ LA ALL

RĂSVAN POPESCU

Jurnal

1 august 1997, 2 Mai

Dintr-o dată am impresia că ştiu ce am de făcut. Mi se arată limpede, ca niciodată; din cauza vacanţei îmi aud bine gîndurile în cap. Altfel viaţa mea e atît de ancorată în vacarmul cotidian, încît mi-e aproape imposibil să mai fiu cu mine. Mă aud numai cînd ridic tonul la vreun reporter, la Ina sau la mama. Mă văd numai la televizor... Şi iată că la capătul a două săptămîni de răgaz, vuietul, ceaţa se risipesc. Ştiu nu doar ce am de făcut – aşadar văd înainte –, dar înţeleg şi de ce am scris ce-am scris. Îmi pare limpede de unde vin şi unde mă duc.

Probabil că ar trebui să scriu toată viaţa o singură carte care să exprime tristeţea mea în faţa condiţiei umane. Are dreptate Cioran, ceea ce e exprimat devine suportabil. Presupun că dacă aş suferi de-o boală incurabilă m-aş trata într-un fel, chiar şi cu ceai de mentă care strînge burta. La fel scriu despre om...

Să scriu o carte, una singură, despre om. Sub comunişti am încercat o aiureală, un volum de reportaje cu capul în jos, în sensul că scriam despre oameni de plîns sub titlul ***Preţuirea omului***. O şmecherie, o naivă încercare de demascare a demagogiei sistemului. Bineînţeles că n-a mers. Florin Mugur a frecat textul vreun an la „Cartea Românească", fără să-mi dea cu el în cap, dar nici să-l publice. Am zis că-i fentez, că îl scot mai uşor pe banii mei la „Litera", unde, mai cinstit, mi l-a respins I.B. Lefter.

Oricum, astăzi n-ar mai fi avut nici o valoare, ca volumele lui Nistorescu. Nişte ani însă am crezut că pot păstra titlul pentru cartea mea despre condiţia umană pe care intuiam c-o s-o scriu într-o zi. Azi însă, cînd nimeni nu mai afirmă preţuirea omului ca pe-o valoare, cu cine să mai polemizez?

Mi-a trecut prin cap să-i spun ***Bietul Yorrik***. E celebra scenă din cimitir în care Hamlet ridică craniul dezgropat şi spune: *„Bietul Yorrik! L-am cunoscut, Horatio"*.

Mai departe nimic despre Yorrik, dar scena îi permite lui Hamlet să facă o dizertaţie despre moarte. Borges crede că Yorrik e introdus acolo doar pentru că Shakespeare a vrut o scenă de efect – contrastul atît de teatral între Hamlet în doliu şi craniul alb, lucios...

Una peste alta Yorrik există şi nu există, mai degrabă nu. A trăit, pentru că ne spune Shakespeare, dar ce-a rămas din el? Nimic, o clipă de întristare pentru Hamlet.

De aceea pentru mine Yorrik e perfect în rolul omului generic. Să scriu pe copertă ***Bietul Yorrik*** ar fi cum nu se poate mai cuprinzător. Dar şi cam elitist. Poate că nu ţine cu Yorrik. Dar la „bietul" nu renunţ: e atît de propriu omului...

10 august 1997, Vama Veche

Ne-am mutat în Vamă: e mai ieftin şi mai puţină lume. La 2 Mai numai pe ulita noastră am numărat într-o zi 30 de maşini. Nu mai vorbesc de plajă, care n-are mai mult de zece metri lăţime. Doar la capăt, unde-i campingul de textilişti, se lăţeşte puţin, dar şi campingul s-a lăbărţat, corturile s-au întins pînă la apă. Mă plimb noaptea pe acolo şi mă încurc în sfori. Ca să nu mai zic de cîini, care în preajma corturilor se poartă ca acasă, mă latră de parcă le-aş fi intrat în curte. Ce-aş rîde de-o ploaie cu spume. Aşa, vreo zi, două.

11 august 1997, în Vamă

Să scriu o carte toată viaţa, una singură?!

N-am atîta putere. Va fi una, dar va fi din bucăţi, din fragmente tipărite separat, în cărticele aparent de sine stătătoare, ceea ce le va face mai uşor digerabile şi chiar acceptabile pentru cititor. Şi în farmacie se întîmplă aşa, chestiile amare se iau în doze mici. Diferenţa este că pilulele mele nu rezolvă nimic nici pe termen lung – singurul efect este că ajungi să conştientizezi boala. Dar ce folos în asta? Dimpotrivă.

Oricum nu pot să fac altceva. Nu am ales eu să scriu... şi nici ce să scriu. Cel mult aş putea, dracului, să nu public.

12 august 1997, Vama Veche

Cel puţin aici am cu cine vorbi. Împart casa cu mai mulţi condamnaţi să chinuie hîrtia. Este ultima casă din sat: de la poartă începe ciulinii, mai departe plaja şi marea. Sînt cîteva camere în linie din care una o ocupă poetul George Arun, mai cunoscut ca ziarist de nevoie la Radio Europa Liberă; face plajă în cele mai însingurate colţuri, ne vedem doar seara. Perete în perete cu el este Adrian Bodiu, şi el poet şi pe deasupra teoretician într-ale scrisului, ceea ce ar fi trebuit să mi-l facă antipatic, dar n-a fost aşa. În tot cazul predă nu ştiu ce la Filologie la Braşov. Au mai fost Pepine, fostul meu coleg de la BBC, şi Filip Florian, corespondentul la Deutsche Welle, dar au plecat ieri.

Seara, soţiile învîrt mici pe grătar şi noi sprijuim în jurul unei lămpi cu gaz, pentru că electricitatea n-a ajuns pînă aici. Sever, singurul copil, e stingher. A venit lîngă noi, nu ştiu cît pricepe.

După mai multe pahare mă trezesc vorbind despre proiectul meu literar, ***Preţuirea...*** sau cum i-o spune într-o zi. Îl desfăşor cu pixul pe hîrtia igienică care s-a nimerit pe masă: mi se pare mai uşor de înţeles aşa. O reflecţie asupra condiţiei umane în fragmente, le spun. Cum ar fi un mozaic. Parte din ele au şi apărut, de exemplu **Subomul** – care va fi primul capitol al cărţii şi care vorbeşte despre omul strivit, dezumanizat de sistemul pe care tot el l-a creat.

După 20 de ani de minerit, un om înnebuneşte şi refuză să mai iasă la lumină. Se adaptează acolo jos, începe să vadă în întuneric, ucide pentru mîncare. Altfel spus, revine la animalitate. Îşi asumă integral locul care i-a fost rezervat pe lume.

Lucian Pintilie l-a ecranizat sub titlul ***Prea tîrziu***, motivînd că **Subomul** nu sună bine în franceză şi filmul era o coproducţie cu un studio parizian. Asta m-a obligat să schimb şi titlul cărţii, tipărită acum doi ani la Humanitas, i-am zis după film ***Prea tîrziu***. Dar nu-i un titlu care să reţină, nu rămîne. **Subomul**, da.

Şi mai departe?? ***Omul cu cioc şi ghiare***, altfel spus omul-vînător, întruchipat de un ziarist de scandal. Povestea a apărut în 1994 la „Olimp", sub mîna Doinei Uricariu. Este atît de ecranizabilă, încît am scris două scenarii după ea. Unul pentru că l-a vrut Pintilie şi cum l-a vrut Pintilie; adică altfel decît în carte. A fost un fis, nu i-a plăcut nici lui, nici mie. A doua oară, vara trecută, la cererea lui Nicolae Mărgineanu, exact ca-n carte. Ne place la amîndoi. Dă, Doamne, bani!

În aceeaşi ordine de idei, după ***Omul cu cioc şi ghiare***, vine (adică o să) ***Omul cu arma***, omul care refuză înregimentarea. De fapt, povestea unui dezertor-din-dragoste într-o lume surdă la aşa ceva.

Şi din nou şansa colaborării cu Lucian Pintilie. De data asta semnăm scenariul în trei: eu, el şi Radu Aldulescu, care a făcut din personajul iubitei un soi de handicapată. În varianta mea, un băiat care face mici

Redactor-şef la TVR, Departamentul Informaţii • autor a trei cărţi: *Subomul*, 1993; *Omul cu cioc şi ghiare*, 1994, *Prea tîrziu*, 1996, roman ecranizat de Lucian Pintilie (scenariu, Răsvan Popescu) • Coscenarist al filmului în pregătire *Omul cu arma* (povestea unui soldat care dezertează din dragoste pentru o femeie), regizor Lucian Pintilie • Are în producţie, la Studioul de Film al TVR, filmul *Război în bucătărie* (scenariul semnat de Răsvan Popescu a cîştigat premiul pentru scenariu la Festivalul de Film de Televiziune de la Geneva, 1997)

pe-o terasă de periferie se îndrăgosteşte de fata care serveşte berea; o femeie formată, care pentru el este idolul feminin. În versiunea care va ajunge film el se îndrăgosteşte de-o femeie-copil, pe care lupta s-o protejeze de mizeriile vieţii.

Or, asta se întîmplă cînd ai 40 de ani, nu 18, ca eroul nostru. Nu mai vorbesc că iar o să-i schimbe titlul, din ***Omul cu arma***, Pintilie înclină să-i zică ***Pasărea albastră*** sau altă minune lirică, care nu se va reţine nici pînă la ieşirea din sală...

Mai departe, ***Război în bucătărie*** sau povestea omului rasist – care nu poate depăşi diferenţa dintre el şi alţii. Şi aici am scris scenariul, l-a cumpărat Televiziunea Română, şi degeaba, n-are bani să-l facă.

Mai departe: ***Un bărbat şi mai multe femei*** sau omul îndrăgostit. Femeile din viaţa unui bărbat: de la mamă, la iubită, soţie, amantă... Asta nu e vizuală.

În sfîrşit, povestea omului – descompus, îmbătrînind, murind; o s-o scriu la pensie, am tot timpul.

Dacă mă gîndesc bine n-o să mă închid în moarte; dimpotrivă, în ultimele pagini sper să apuc să mă întorc asupra copilăriei, cred că ştiu şi cum.

M-am întins cu proiectul pe vreo jumătate de metru de hîrtie igienică.

– Eşti nebun, zice Grig, tu îţi planifici ce-ai să faci pînă mori?!

Le explic că proiectul e o revelaţie, nu o planificare: pur şi simplu îmi dau seama ce voi face, nu ce îmi propun. Se lasă o tăcere apăsătoare, la urma urmei nu-i nici o fericire să ştii ce te aşteaptă. Şi tot Grig rupe tăcerea odată cu hîrtia igienică: smulge partea scrisă, o împăturește atent şi-o bagă-n buzunar.

– Te-urmăresc, îmi spune el serios.

15 august 1997, Constanţa

Străduţele înguste, din oraşul vechi, străduţele sfîrşind în mare. Mă plimb singur sub pretextul unor cumpărături, dau cu piciorul în ambalajele aruncate pe jos.

Culmea e că ştiu cum se termină Proiectul, cuvînt cu cuvînt. Ultimele rînduri se văd limpede, scrie cam aşa: am plecat la drum să scriu despre biata condiţie umană – un soi de frescă din fragmente, un mozaic – şi-am sfîrşit prin a-mi contura propriul chip. Eu sînt toţi aştia, eu-subomul, eu-gazetarul cu cioc şi ghiare, eu-îndrăgostit aproximînd femeile din viaţa mea, în sfîrşit eu-omul îmbătrînind, murind.

Acum ştiu toate, toate astea. Dar, la ce-mi mai serveşte, Dumnezeule, la ce-mi mai serveşte?!

16 august 1997, Constanţa

Plaja. Faleza. Portul. Nici să vreau n-o să pot intitula cartea ***Preţuirea omului***. Nici un editor n-o să accepte, e atît de ne-, de anticomercial.

În sfîrşit, ***Preţuirea...*** sau altfel, Proiectul e acelaşi.

De cîteva zile mi se pare că n-ajunge. Am senzaţia că ***Preţuirea...*** trebuie dublată de un Jurnal mai mult sau mai puţin cotidian, în care Proiectul se reflectă pentru că tot ce mi se întîmplă acolo se reflectă. Proiectul şi Jurnalul, paralele şi în acelaşi timp întrepătrunse, oglindindu-se reciproc. Împreună fac un sistem.

Îmi trece prin cap: cînd ajungi să ai un sistem, tinereţea s-a terminat.

17 august 1997, Jurilovca

Azi am văzut moartea.

De ieri sîntem oaspeţii unei familii de medici psihiatri din Bucureşti, care a cumpărat o casă în acest sat de pescari. Dimineaţa am pescuit caraşi într-un canal. După amiază doctorul a vrut să ne arate Cap Doloşman, punctul în care uscatul avansează în Razelm. De la Jurilovca să fie vreo 5–6 km de-a lungul coastei. Maşina a scîrţîit îngrozitor, dar peisajul merită sacrificiul: coasta înaltă de unde în zare se vede Portiţa – un limb de pămînt atît de îngust încît uneori apa lacului se confundă cu marea.

Pînă acolo un singur punct mic şi alb: insula Bisericuţa, pustie şi stearpă ca o piatră aruncată în lac. Jos, dedesubt, ţărmul dantelat de canale sălbatice, stufărişul umplut de păsăret, care se înmulţeşte netulburat şi în sfîrşit Cap Doloşman – ultimul ţărm. Un deal pietros din care grecii au făcut odinioară cetate – Argedava sau Argodava, mă lămureşte doctorul. Spune că grecii au fost convinşi că au găsit aici lîna de aur. Iarba e mare şi argintie în bătaia soarelui – la fel şi roua. Dimineaţa blana oilor adună roua – şi de aici iluzia lînii de aur.

Străbat cetatea cu paşi mici, pentru că totul pare redus la scară. Nici un zid nu-mi trece de şold.

Străzi înguste, perfect conturate de pereţii caselor. Am senzaţia unui univers perfect familiar: intru în camera de zi, trec în dormitor; cioburi de lut, fragmente de oale, este limpede că am trecut în bucătărie. În fund trebuie să fie grupul sanitar.

Uite, aici a fost un templu, judecînd după fundaţia circulară, şi mai e şi-un rest de coloană...

Tot mergînd m-am trezit la poarta cetăţii din care rămăseseră umerii de zid. M-a surprins ce bine se păstrase drumul de acces, pavajul rezistase. Am păşit înainte, dincolo de poartă; drumul se îngusta puţin cîte puţin. Au urmat două valuri de pămînt, la vreo 50 de metri unul de altul. Ultimul era pitic de-a dreptul, un fel de muşuroi înierbat.

Şi mai departe, nimic. Dar nimic, nimic; numai drumul care parcă mă trăgea după el, unde? Numai dealuri pustii, iarba culcată de vînt, cerul gol...

Cu voinţa încordată m-am răsucit pe călcîie către orizontul acela familiar de ziduri şi oale pe care-l lăsasem în urmă: în poarta cetăţii, Ina, Sever, prietenii mei îmi făceau cu mîna. Ca şi cînd aş fi plecat undeva. I-am strigat, dar nu dădeau semne să mă fi auzit; poate din cauza vîntului care bătea dinspre ei. Eu îi auzeam şi ei nu. Mai mult, mi s-a părut că se fac din ce în ce mai mici.

Abia îi mai zăream.

Am mai strigat o dată, însă nu mam mai auzit nici eu.

Şi atunci Ina a ridicat braţul şi mi-a făcut semn înapoi: adică, hai acasă! Părea nerăbdătoare, iritată chiar, mi-a arătat ceasul. Un fel de „mai stai mult?!"

Mi-am dat seama că nu s-a întîmplat nimic. Nu de data asta.

Deci aşa arăţi...

20 august 1997, Crişan – Delta

Ploua, ploua, ploua... Cu mîinile sub cap într-un pat tare, într-o casă acoperită cu stuf, aşteptînd să stea, să ieşim la peşte. De două zile curge de sus, încontinuu.

Abia apucăm 2–3 ore la undiţă pe canalul din spatele casei – pînă cînd ploaia trece prin tot ce-am pus pe noi. Abia dacă ne scoatem ciorba.

Cu mîinile sub cap, aşteptînd să stea. Să fie oare întîmplător? Zilele acestea am văzut ce am de făcut, am văzut Proiectul şi pe urmă mi-am văzut moartea. M-am speriat, dar la fel de repede m-am liniştit. Mă gîndesc la ordinea în care mi-au apărut: întîi Proiectul, cartea, apoi plecarea din cetate, sfîrşitul.

Dacă va fi aşa, să zic mersi...

ARGUMENT

În ultimul timp n-am mai scris aproape nimic. N-am avut timp. Jurnalul mi-a dat iluzia că, totuşi, de bine de rău, aştern pe hîrtie cîte ceva. De ce-l public? – aş putea fi întrebat. Nu-i vorba de orgoliu, nu-i vorba de un pariu. Făcîndu-mi publice gîndurile, proiectele, mă simt obligat să le şi respect. Public acest jurnal în speranţa că măcar obligaţia faţă de ceilalţi mă va determina să pun în practică proiectele imaginate în aceste rînduri.

TEATRU NOTTARA

Emanciparea prinţului Hamlet

de Alina Mungiu-Pippidi
regia Mihai Lungeanu

Foto: Cristian Anton

Andreea Măcelaru-Şofron şi Alexandru Jitea

Hotărît lucru, Alina Mungiu n-are noroc! Deşi laureată de UNITER ca „cea mai bună piesă a anului 1992", ***Evangheliştii*** nu a ajuns la rampă nici pînă azi din cauza obscurantismului bigot, care o taxează drept blasfemie, cînd de fapt – citit corect – textul întăreşte credinţa. Evident, credinţa celui ce o are şi nu celor ce doar o trîmbiţează.

Tot în 1992, revista *Teatrul azi*, în suplimentul *Avanscena*, îi publica piesa ***Emanciparea prinţului Hamlet***, care are ghinionul să ajungă la spectatori „adaptată" de regizor într-un mod cu totul nefericit. Cu un astfel de debut scenic, există riscul de a i se compromite cariera dramaturgului. De aceea, cronicarul îşi asumă riscul de a apăra tèxtul, chiar dacă în pofida autoarei care, iniţial, îşi subintitula piesa doar *„o interpretare fantezistă, neverosimilă şi cu totul psihopatică a cunoscutei tragedii shakespeareane"*, acum caracterizînd-o *„mica parodie psihanalitică despre Hamlet şi putere, despre nebunia îngăduită şi manipularea nepermisă"*. Mersul istoriei – în chiar acest segment de numai cinci ani – i-a validat piesei, în mod realmente dramatic, actualitatea politică flagrantă. Implicit şi valoarea literară.

Alina Mungiu vorbeşte despre sine ca despre *„un autor care a fost întotdeauna neserios, la tinereţe îşi băga degetele în texte şi le strica precum fac copiii răi, ca să vadă cum funcţionează, nu avea un moment de înduioşare şi o îngăduinţă nepermisă faţă de Marile Proiecte şi de Marii Ideologi, Patroni sau Apostoli Paveli"*. Nu a dorit să polemizeze cu Shakespeare, ci să realizeze propria versiune la tema „cursei de şoareci". „Abisul" din care, se pare, e imposibil de ieşit, rezonează surprinzător cu figura de compoziţie *en abîme*: în ficţiunea textului clasic, realitatea timpului prezent.

Ca întotdeauna, comparaţia *„întreaga lume e o închisoare"* poate fi extrapolată – *„... un ospiciu"*, nebunia căpătînd funcţia de revelator. Conform unei vechi atestări a contaminării motivului hamletian nu doar cu mitul faustic, ci şi cu ceea ce avea să devină complexul oedipian, protagonist e decretat un personaj mefistofelic, Patronul (Pater). Iniţial judecător pasionat de studierea Răului, „creaţie exclusiv omenească", acest director-proprietar, antrenîndu-şi şi subalternii în caruselul intereselor şi culpabilităţilor, dispune experimentarea unui inedit model psihoterapeutic de *„atingere a echilibrului prin amplificarea contradicţiilor"*. Cobaii – bolnavi mintali sau nu –, pentru a fi readuşi la „normalitate", urmează să fie mai întîi împinşi la paroxism. În condiţiile în care *„societatea încearcă să-i convingă că nevoile ei trec înaintea nevoilor lor, să-i minimalizeze şi să-i depersonalizeze"*, îndeplinirea aspiraţiilor şi speranţelor fiind posibilă doar la... balamuc.

Hazul amar reiese din contrapunctul obstinat insinuat între afirmaţiile aberante în contextul dramaturgic, dar perfect valabile în practica socială curentă: *„Cine este liber de consecinţele actelor sale în societatea noastră? Nici măcar preşedintele! Nebunii, însă, da!"*.

Tînărul prinţ al lucidităţii (*„Realitatea nu ne convine, dar nu avem curajul să o recunoaştem. Înghiţim nemulţumirea în adînc, o excretăm prin fecale. O exteriorizăm prin dureri de burtă şi de cap. Trupul are curajul protestului; noi nu"*) s-a internat singur: *„Dacă nu i-aş fi iubit pe ceilalţi mai mult decît pe mine, n-ajungeam aici"*. Acest justiţiar moderat înţelege imediat care e raportul de forţe: *„oamenii se împart în două categorii: cei care au puterea şi cei care fac doar aluzii la ea"*. O vreme, el pare că acceptă să facă jocul dictatorial. *„Odată ce te-am proclamat nebun, poţi să ucizi fără grijă. Dar numai cînd îţi dau eu voie!"*, decretase Patronul. Deşi convins că ucigaşii cu mîinile curate, absolviţi de răspundere penală, merită o soartă mai crudă, ipoteticul Hamlet lansează o întrebare nu mai puţin interesantă decît dubitaţia celebră: *„Cine ar mai rămîne în viaţă, dacă i-am elimina pe toţi cei ce fac rău altora! Mai nimeni"*.

Replica ce ar fi putut da cheia montării – *„Ce a generalizat Shakespeare, eu trebuie să particularizez"* – a fost ignorată ori prost înţeleasă de regizor. Hamlet însuşi, cu concursul interpretului **Vasile Toma**, reuşeşte performanţa de a-l compromite şi pe Shakespeare. Stupida „parafrază" parazitează şi îmbîcseşte intriga, multe replici memorabile la lectură fie că au fost suprimate, fie că nu se mai aud în reprezentaţia sufocată (şi la propriu) de excesul draperiilor de lurex şi plastic, într-o scenografie (**Radu Corciova**) pseudo-veristă. Cînd indicaţiile autoarei sînt extrem de elocvente! De exemplu: *„În tot parcursul acestui discurs, muzica şi lumina trebuie să creeze o atmosferă hipnotică, halucinantă"*.

A discuta despre carenţele interpreţilor aproape nu mai are rost, distribuţia fiind oricum saturată de diletantism. Din grupul nebunilor autentici se salvează parţial **Anca Băjenaru, Anda Caropol** şi **Claudiu Romila**. **Ruxandra Sireteanu** are un scurt moment de „graţie maternă", în vreme ce **Mircea Jida** sugerează (în tuşe cam groase, e drept) cum ar fi trebuit să arate farsa. De la început deservit de o vestimentaţie clovnescă inadecvată. **Ştefan Radof** îşi devoalează personajul printr-o obositoare discursivitate lipsită de altitudine. După prea multe roluri de schizoid, **Alexandru Jitea** nu mai are credibilitate în susţinerea partiturii acestui atît de sănătos Hamlet, care, în original, constată metodic: *„1) Lumea e vinovată. 2) Orice component al ei are dreptul să o judece. 3) Nici un component al ei nu are dreptul să o execute"*.

IRINA COROIU

DAN PERJOVSCHI

Treptat ne integrăm în Europa

Unu

Am cumpărat recent cartea domnului Lucian Boia ca s-o trimit unor prieteni care locuiesc la New York. Am cumpărat şi-un plic cu bule de plastic. Trei mii. Am fost sfătuit să-i tai plicului un colţ, ca să pot dovedi că trimit imprimate. Cică va fi mai ieftin. Aproape la jumătate.

Nouăzeci şi nouă de mii. Atîta costă „la jumătate" o carte de trimis din Romania în America.

Şi-am mai tăiat şi plicul...

Doi

De cinci ani încerc să-mi pun telefon la atelier. Atelierul meu de artist. Care, oricît spun eu că nu-i aşa persoană fizică, cultura'n criză, tot firmă se cheamă că e, industrie, butic... Cînd eu aveam o sută de mii pe lună, telefonul costa cinci...

Am încercat o derivaţie de la un coleg care-l avea din alte epoci, dar mi s-a rîs în nas: „nu se mai fac, domle, cuplaje". Altă epocă.

Mi-a venit răspuns la cerere, acum o săptămînă. Că trebuie un studiu de caz, de cablu, fiabilitate, că cererile sînt multe, oferta mică, microcentrala cu nu ştiu cîte linii, că digitală, că nu ştiu ce, că nu ştiu cum.

Zece milioane. Atîta costă.

Trei

N'am telefon şi n-am trimis nici plicul.

ANTET

CONSUMATORII DE CULTURĂ
de Alvin Toffler

„Arta şi banii, calitatea uneia şi cantitatea celorlalţi sunt legate intim".
Alvin Toffler

• O analiză a fenomenului cultural în societatea de consum contemporană.

Lei: 19500

Doresc să primesc această carte, cu plata ramburs, la adresa indicată mai jos:

Expeditor:
Numele .....
Oraş (Localitate) .....
Strada ..... nr. .....
Bl. .....Sc. ..... Et. ..... Ap. .....
Judeţ (sector) ..... cod .....
Tel. .....

CARTE POŞTALĂ
Post răspuns

Nu timbraţi

Destinatar:
Editura ANTET
O.P. 22 C.P. 285
Sector 1, Bucureşti
Tel: 01-6175332

DIN SUMARELE VIITOARE

- *Supliment gratuit despre rromi*
- *Interviuri cu: **Cristian Mititelu** (BBC), **Laurenţiu Ulici** (Uniunea Scriitorilor), **Dan Căpăţînă** şi **Luminiţa Petrescu** (consilieri prezidenţiali), **Traian Orban** (preşedintele Asociaţiei răniţilor în revoluţie)*
- *Cronica de carte: **Dan C. Mihăilescu** despre Mihai Vilara – „Frunzele nu mai sînt aceleaşi"*
- *Colocviul scriitorilor de la Neptun*
- *Daniel Vighi: „Creştinismul faţă în faţă cu lumea de azi"*

„N-am fugit din țară, pur și simplu nu am putut să mă mai întorc“

Interviu cu ILIE CONSTANTIN

realizat de IULIAN ANGHEL

După aproape 25 de ani de la plecarea din România, ce vă mai aduceți aminte de anii '60, cînd ați debutat?

Noi am debutat cu toții: Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ștefan Bănulescu și Nicolae Velea, în colecția „Luceafărul“, apărută în toamna anului 1960. Înainte de asta, ne cunoscusem prin redacții, pe la *Gazeta literară*, *Luceafărul*. Mai erau în grupul nostru Grigore Hagiu, Nicolae Breban, Matei Călinescu, Lucian Raicu. În toamna lui '60, cînd s-a lansat colecția „Luceafărul“, critica a fost prezentă, ne-am pomenit chiar propulsați în dorința noastră de a reînnoda literatura dintre cele două războaie mondiale. Din nefericire, în perioada aceea, pentru a putea să publici o poezie–două adevărate, trebuia să publici vreo 100 în care să spui alte lucruri. Chiar din primele noastre volume, doar cîteva poezii mai pot fi reținute pentru antologii ulterioare, restul sînt tributuri date timpului. În ce mă privește, am reușit să evit, în tot ceea ce scriam, cuvinte ca partide, revoluție. Cei care continuau să mai scrie asemenea lucruri le scriau pentru a mai cîștiga bani sau pentru că aveau un fel de naivitate. Și Nichita, cel mai mult Hagiu, credeau sincer că pot scrie poezii adevărate pe teme impuse și că au găsit ei un mod de a o face. La Paris, peste ani, Virgil Ierunca avea să-mi spună: *„Domnule, am coborît pînă prin '66 prin toate revistele și nu găsesc nimic din poezia dumitale să pun în antologia rușinii“*. I-am explicat că, dacă nu aveai foarte mult zel și nu scriai cu nemiluita, puteai să rămîi, măcar în acei ani, destul de onorabil. Eu destul de timpuriu am trecut și la proză, la critică literară, nu mai spun de traduceri, iar asta m-a ferit, într-un fel.

În '73, ați plecat în Italia pe o bursă. Ce v-a determinat să rămîneți acolo?

Eu mai făcusem cîteva călătorii în străinătate, dar în primăvara lui '73 am avut surpriza înspăimîntătoare de a fi contactat de un reprezentant al Securității, care mi-a cerut în foarte multe rînduri să devin informator. Lucram de vreo cinci ani la *Luceafărul*. Trăisem mult timp cu această convingere, cu totul naivă, dar care părea a fi încurajată de realități, că un grup de scriitori mai răsăriți, să spunem 15, 20, erau lăsați în pace. Or, mi s-a spus prin acest reprezentant că, în fapt, creatorii trebuiau să vină în mod spontan să-și ofere serviciile, iar celor care întîrziau ani de-a rîndul, cum am făcut-o eu, li se spunea pe șleau despre ce este vorba. Sînt lucruri pe care le-am povestit, întotdeauna încercînd să mă amuz și întotdeauna înfricoșat de perspectiva că treburile ar fi putut să evolueze mult mai grav. Situația mea a depins oarecum și de modul foarte savant în care ei, probabil, pregăteau lucrurile: m-au lăsat să plec cu o bursă în Italia. Acolo, cred că am mai făcut niște lucruri care puteau fi povestite și folosite. Și cînd mi-am dat seama că de fapt eram pierdut, m-am hotărît să nu mă mai întorc.

La ce mod vă simțeați „pierdut“? V-ați dat seama că întorcîndu-vă n-ați mai fi putut refuza colaborarea cu Securitatea?

Anul trecut, la Paris, am avut o discuție cu Al. Călinescu și el mi-a pus o asemenea întrebare pentru o revistă de sociologie. I-am spus: *„Atenție! Eu nu sînt un fugar, sînt unul care nu s-a mai putut întoarce“*. El m-a întrebat: *„Dar dacă v-ați fi întors, totuși, și dacă ați fi continuat, v-ați fi păstrat onestitatea?“*. Or, el însuși îmi spusese că, după părerea lui, eu aș fi putut reuși să rămîn onest, să nu mă compromit, ca atîția alții. Dar asta o spune el. Și eu cred, dar mai cred că aș fi suferit peste puterile mele. Dacă poți să fii eroic, nu este un lucru foarte sigur.

În grupul de prieteni de la *Luceafărul* ați discutat despre aceste lucruri? Despre faptul că fuseseți contactat de Securitate?

Una din „recomandările“ tovarășului Moraru (banalul pseudonim al securistului) a fost să nu spun nimic la nimeni. Or, eu i-am vorbit lui Dan Laurențiu, lui Cezar Baltag, am vorbit cu toată lumea în jurul meu. Mi se părea că singura mea șansă de a avea o brumă de apărare era tocmai să spun tot ce mi se întîmpla. Vorbeam acum cîteva zile la *România literară* unor prieteni, Dichiseanu, Ileana Mălăncioiu, le spuneam: uite, eu sînt un om care voia să trăiască la el acasă și viața l-a împins departe. În Italia, am stat vreo două luni, eu eram italienist, vorbeam limba țării. Dar nu puteam să rămîn în Italia, pentru că eu am nevoie de o altă stare de spirit, nu de prea multă căldură. Cînd am ajuns la Paris, la începutul lui '74, am găsit o ușoară răceală liniștitoare, mulțumitoare pentru mine. Puterea de pe atunci s-a servit de exemplul meu nu foarte încurajator. Pentru că, ajuns la Paris, totuși am refuzat ideea de a vorbi pe la posturi de radio – îmi rămăsese în țară o parte din familie – și am luat o slujbă de gardian într-un parking subteran, unde am stat opt ani și jumătate. Asemenea lucruri m-au făcut să cîștig o anumită umilință, un respect profund pentru viața oamenilor și pentru propria mea viață.

Harul ca o formă de umilință

Ați reînceput să scrieți? Cum v-ați acomodat cu franceza?

Am reînceput să scriu destul de curînd, dar fără mare convingere, mai ales că, începînd din '74, hotărîsem să scriu poezie în limba franceză. Am scris apoi și o carte de proză, am susținut și o teză de doctorat. Dar totul părea anevoios și cu mari pauze de sterilitate. Nu veneau din mine, ci din efortul de a învăța noua limbă, de a o stăpîni. Trebuie spus că, în ce mă privește, raportul dintre franceză și română este foarte straniu. Am reluat din creația mea în limba română și am rescris foarte multe poeme în franceză, dar ele au puțin în comun cu textul românesc. Am făcut și invers: poeziile franțuzești le-am rescris în românește. Eu le-am spus tălmăciri de sine, de fapt sînt niște elaborări originale. Atunci cînd ajungi să posezi bine spiritul altei limbi, înțelegi un lucru – eu îl cunoșteam încă de pe vremea cînd i-am tradus pe Eugenio Montale, Umberto Saba –, și anume, că nu traducem, ci tragem scrierile spre limba de sosire, înspre logica acelei limbi. Am încercat această treabă în ultimii cîțiva ani, am tradus și și apărut la Editura Fundației Culturale Române o antologie de poeți români în franțuzește. Cum m-aș fi tradus pe mine, așa i-am tradus pe cei vreo 60 de poeți.

Un traducător ar trebui să fie și poet, pentru a putea spune că traducerile sale sînt bune?

Ar fi preferabil să fie un poet, dar dacă este un traducător care își exprimă valoarea în modul de care vorbeam, poate și el să reușească foarte bine. Toate astea țin însă de ceea ce numim **har**, și harul este o formă de umilință, de înlesnire.

Cum a fost întîlnirea cu scriitorii români aflați la Paris?

Am frecventat, ca toată lumea, cenaclul domnului Mămăligă. I-am cunoscut și eu și i-am prezentat, cît de cît, pe Eliade, Cioran. L-am mai cunoscut pe Vintilă Horia, cînd am fost prin Spania. La Paris, aveam raporturi și cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Mă mai văd cu amicul meu Miron Kiropol. Ce trebuie înțeles este că noi trăim acolo în limba franceză.

Cum se prezintă viața literară din Franța? Există vreo deosebire față de cea din România?

Viața literară din Franța este una de media, de televiziune, de reviste, de radio. Spațiul literar e reprezentat de niște edituri înghețate, unde te duci, depui un manuscris, vii și ți se spune că nu, sau... chiar ți-l poți publica, dar asta nu înseamnă că ești chiar în interiorul vieții literare. Parcă ești tot timpul îmbrîncit spre anonimatul de dinainte, ceea ce trebuie acceptat, face parte din joc. Poate și din rațiuni economice, se publică actori de cinema care scriu memorii sau le sînt scrise de alții. Asta nu compromite viața literară, care există și continuă să fie îmbogățită cu opere. E un fel de lecție de gravitate și de umilință care nu te coboară, ci îți dă o demnitate mult mai rezonabilă, pentru că iei în seamă și enorma parte de iluzie pe care o poți trăi cînd e vorba de propria ta identitate.

Născut în 1939 la București • 1962 – absolvent al Facultății de Filologie • 1962–1973, redactor la revista *Luceafărul* • Debutează în 1969 în colecția „Luceafărul“ • În 1974, obține azil politic în Franța • poezie: *Vîntul cutremură apele*, 1960; *Clepsidra*, 1966; *Bunavestire*, 1968; *Fiara*, 1969; *Colina cu demoni*, 1970; *Celălalt*, 1972; *Rivage antérieur*, 1986; *Le lettré barbare*, 1994 • proză: *Cîinele înlăcrimat*, 1970; *Vacanța, o plecare*, 1973; *La chute vèrs le zénith*, 1989; *Înainte de plecare*, 1997 • critică, eseu: *Despre poeți*, 1971; *Despre prozatori și critici*, 1972; *A doua carte despre poeți*, 1973; *Complicitatea fertilă*, 1994; *De aproape și de departe*, 1997 • 1970 – premiul de poezie al Uniunii Scriitorilor • 1989 – Grand prix du livre jeunesse de la Societé des Gens de Lettres de France.

Cînd te poți considera un scriitor consacrat, dacă nu atunci cînd cărțile tale sînt desfășurate pe rafturile librăriilor?

S-a vorbit despre cartea mea, ***La chute vers zénith***, apărută și în românește, care a luat *Grand prix du livre jeunesse de la Societé des Gens de Lettres de France*. Cînd m-am văzut acolo, la decernarea premiului, în fața unei săli foarte mari, plină de oameni de elită, a fost foarte măgulitor. S-au spus cuvinte frumoase, s-a insistat asupra calității limbii franceze, ceea ce pentru unul care scrie într-o limbă învățată este foarte încurajator. Dar, imediat după terminarea serbării și după cocteilul care urmează, ieși din nou în spațiul anonim din afară. Poate că mulți de aici, din țară, ar cîștiga puțin să nu mai fie ocrotiți tot timpul cu un fel de continuări ale succeselor de acum cîtva timp. Aspectul cel mai neplăcut al acestei lumi, mai mult de media decît de literatură, este că vezi cum cîștigătorul este servit și el foarte repede, ca un produs care va trece. Cărțile nu stau decît 4–5 săptămîni în librării și sînt date la topit.

Mulți scriitori români ar fi mulțumiți să se întîmple așa ceva cu operele lor, dar nu aici, ci pe malurile Senei.

Cred că este obsesia de a apărea în altă parte, dar totul este aproximativ. Nu sînt de disprețuit inițiativele de tot soiul pentru a sprijini prezența culturală în străinătate, dar nu trebuie să ne facem iluzii că, dacă facem asta, cutare scriitor, cutare curent a fost adoptat. Mai ales în ritmul foarte viu în care trec modele.

Apusa vreme a patriarhilor

Cum se vede din Paris viața literară a Bucureștiului? Încercarea oarecum nereușită a actualei administrații de a atrage oamenii de cultură spre spațiul public?

Eu, fiind funcționar francez, nu pot comenta ce se întîmplă în economia și politica din afara Franței. Cred că lumea din care am ieșit după 1989 era o lume sub tensiune, unde scriitorii aveau și o valoare dincolo de scrisul lor, ei reprezentînd aspirații ale populației. Dar nu poți avea și libertatea, și avantajele de a fi într-o structură de luptă. Mai grav este că scriitorii se arată mai fragili decît alții în fața evoluțiilor economice brutale. La Paris, eu știam acest lucru. Eu sînt un scriitor, cum spun ei, de duminică. În rest, sînt un salariat care își cîștigă viața bucurîndu-se că are o slujbă. Scriitorii francezi care pot trăi cu adevărat din penița lor sînt cîțiva și sînt aceia care fac parte din tot felul de comisii, comitete. Alții sînt universitari. Nu mai este vremea patriarhilor din secolul XIX, sau chiar a celor din anii '50, care arătau cu degetul societății în ce direcție să se îndrepte. Nu este un lucru care trebuie să ne neliniștească. Poate că este și o formă a promovării mai rapide a tinerilor scriitori. Firește că, eu venind foarte rar în România, cărțile pe care le pot duce la Paris nu sînt foarte multe. Dar voi reveni în România în vreo 6–7 ani, pentru a-mi trăi restul existenței aici. Sper că, încetul cu încetul, separîndu-se literarul de iluziile puterii și de tot felul de alte iluzii, vom putea regăsi un spațiu neidilic, de solidaritate ocrotitoare între scriitori.

Cerșetorul de sub Podul Artelor

Solidaritatea din anii '60 nu era în mare măsură dată de existența unui dușman comun?

De fapt, nu ne unim niciodată în favoarea unui proiect pozitiv, ci contra unei primejdii. Dar primejdia există. Este primejdia amăgirilor de tot felul, primejdia exteriorității. La asta ne putem ajuta unii pe alții: să rămînem în spațiul care ne este propriu și să fim solidari în căutările noastre diferite, divergente, dar care au un numitor comun. Asta nu înseamnă să ne izolăm de societate. Poate, într-un fel, societatea însăși își va fi regăsit o mai mare solidaritate.

Ce ne pregătește poetul Ilie Constantin pentru anul viitor, pentru următorii ani?

În cazul meu, ca și în cazul altora din afară, sînt texte relativ noi, care ar putea să fie publicate, și sînt altele care au apărut acum 25–30 de ani, dar de care nimeni nu mai știe. Vreme de 19 ani după plecarea mea, puterea comunistă a făcut totul ca nu cumva să se mai audă de mine. Asta am povestit-o adesea, mai ales pe vremea cînd eram paznic subteran: eu am servit de contraexemplu pentru scriitorii care ar fi fost ispitiți să plece. Li se spunea că eu cerșeam sub Pont des Arts, în fața Academiei Franceze. De fapt, sună frumos: *„Un scriitor care cerșește sub Podul Artelor...“*.

DAN PERJOVSCHI

„Bună ziua, pot să-ţi strîng mîna?“

Pînă cînd am ieşit din aeroportul Ben Gurion toate clişeele despre Israel stăteau în picioare: plecarea din Bucureşti la 5 dimineaţa, cînd la Otopeni nu era nimeni, interviul de 15 minute, tipul care ne-a întrebat cîte-n lună şi în stele şi care nu era *„nici de la compania El Al, nici de la poliţie“*, discuţia *„pentru binele nostru“* şi etichetele pentru fiecare bagaj. O tensiune acceptată. Doar zburam la Tel Aviv. Numai că, odată ajunşi, surprizele s-au ţinut lanţ. Prima se numea Sergio şi ne aştepta la aeroport.

Sergio Edelstein s-a născut în Argentina şi timp de 8 ani a condus o galerie de artă în cartierul Jaffa. Cînd şi-a dat seama că libertatea lui de gîndire şi de opţiune se restrînsese dramatic, iar unica grijă era cum să plătească chiria, a renunţat. A vîndut galeria şi a devenit *free-lance curator*, acţionînd în zona muzicii alternative şi a experimentelor artistice. Sărac, dar liber. Extrem de bine informat, Sergio s-a săturat de modul occidental de a face artă şi s-a decis să aducă o infuzie estică. Adică, noi, din România, şi Thomas Ruller din Cehia. Era primul organizator pe care-l întîlneam care nu-şi smulgea părul din cap şi nu se plîngea într-una de *stress*. Avea umor şi un fel de lentoare practică de-a rezolva lucrurile fără panică. *„Veniţi nu numai să performaţi, ci să faceţi şi-o mică vacanţă... “*, suna invitaţia lui la Festival.

Festivalul se numea *Blur*. Adică, neclar. La programele de computer comanda cu acest nume înceţoşează marginea unei suprafeţe sau limita dintre două culori. *Performanţe*, cu artişti din Israel, Germania, România, Cehia. Titlul avea să se umple de sens pe măsură ce ne adînceam în Tel Aviv.

Oraşul

O mare incredibil de albastră. Şezlonguri şi umbreluţe. Multă lume, şi la 6 dimineaţa, şi la 12 noaptea. Vile cochete, hoteluri enorme, terase. Pline ochi. Unele se deschid seara tîrziu şi stau deschise toată noaptea. Tineret, vacanţă, toate limbile din lume. O atmosferă calmă şi caldă. Nici un fel de teamă. Lumea se simte bine. Văzut dinspre mare, oraşul este divers, înălţîndu-se spre cer prin construcţii de sticlă şi oţel sau turtindu-se la pămînt în zone incerte unde ceva s-a demolat, iar altceva încă nu s-a construit, iarăşi hoteluri ţîşnite vertical, apoi vechiul cartier Jaffa cocoţat pe deal cu minaretele şi bazarele lui, vechiul port... Un oraş viu care-şi schimbă pielea. Extrem de rapid. Se construieşte sau se modernizează peste tot. Viluţele de apartamente, care nu erau prea ochioase, tip anii '60, îşi schimbă faţa. Un oraş cosmopolit care-şi trage un costum ultimul răcnet. Multe locuri din lume reclamă melanjul dintre Orient şi Occident. Ei bine, aici se vede cu ochiul liber.

Spaţiul

Centrul pentru Arte de Performanţă–Opera House este o construcţie ultramodernă unde reflectoarele sînt comandate pe computer, aerul condiţionat funcţionează, iar tehnicienii nu fac mofturi. Gresie roşie, sticlă, arteziene.

Pe partea cealaltă a străzii se află centrul nervos al armatei israeliene, computerele, comunicaţiile. O clădire împănată de antene.

Aici am performat noi pe stradă, între „cultură“ şi „război“. *Blur*, între viaţă şi artă. Timp de cinci ore pe zi, timp de cinci zile, am strîns mîna trecătorilor. *„Pot să vă strîng mîna? Vă urez o zi bună!“* Este asta artă? Da, vor spune, poate, cei care asistă cît de liberi le sînt concetăţenii. Majoritatea *„de ce nu?“* întind mîna. Perplecşi la început, se însenineză la *„o zi bună“* şi răspund *„la fel şi dumneavoastră!“*. Refuzuri politicoase: *„nu mulţumesc!“*. Doar cineva îmi strigă peste umăr *„du-te şi munceşte!“*. Păi, asta-i munca mea. Să vin din România să vă urez o zi bună... Da, sînt artist, iar asta e o performanţă în cadrul unui festival. Doriţi programul?

Dacă ar fi să mă grăbesc cu concluziile, atunci aş spune că toţi cei în uniformă sînt siguri pe ei... şi în Tel Aviv sînt mulţi şi foarte tineri... Cei de vîrstă medie sînt suspicioşi: *„Dar de ce?“* *„Am un mesaj pentru dumneavoastră“* *„Ce?“* *„Să aveţi o zi bună!“*. Cei în vîrstă sînt temători şi acceptă, ca să scape.

În faţa intrării la Operă majoritatea celor veniţi pentru un tip de spectacol clasic intrau uluiţi în jocul meu, chiar dacă întrebau mai întîi portarul ce naiba e cu tipul ăsta cu barbă? După explicaţie reveneau: *„Acum pot să-ţi dau mîna, ştii, aici se întîmplă multe...“*. Permisiunea de-a te simţi liber.

Pe de-o parte, aveam contact la propriu cu oameni amabili şi politicoşi, iar, pe de alta, trăiam în mijlocul unui oraş curat şi elegant... Mă simţeam bine.

Dedesubturile acestui „bine“ erau ceva mai complicate... Mărturisiri ale unor colegi, discuţii cu cei cu care dădeam mîna ori cu cei care asistau au nuanţat aparenţele. Evreii veniţi din Europa (fie ea de Est) sînt bine văzuţi. Cei din Tunis, nu. Să fii din Tunis, să fii femeie şi să mai fii şi artist nu e o condiţie de invidiat. Stratificarea socială pe baze etnice pare tinerilor calaţi pe modele occidentale tot mai greu de acceptat. Mîncarea *coşer* la McDonald's. Sau sărbătorile religioase, obligatoriu în şi cu familia. Uciderea lui Rabin a fost resimţită ca un sfîrşit al speranţei... spectrul unor noi tensiuni... ceva care s-a terminat înainte de-a începe.

„Voi vă deschideţi, pe cînd noi ne pierdem din ce în ce libertatea“, ne spun artiştii de la Shelter 209 (un adăpost antibombardament, dat de municipalitate ca atelier şi transformat de proprietar într-o fundaţie nonprofit unde se face şi se predă performanţă...). Greu de crezut, după cum arată Tel Aviv-ul. E drept că vezi mulţi oameni în uniformă, băieţi şi fete, dar toţi au ochelari de soare şi telefoane mobile, iar puşcoacele le poartă pe umăr ca pe umbrele... Autobuzul spre Ierusalim era plin. Luni dimineaţa după week-end-ul în familie (cu tot cu puşcă) se întorc la unităţi. Tineri, bronzaţi, care, culmea, nu fluieră după gagici pe stradă, ba nici capul nu-l întorc...

Ierusalim

40 de minute, atîta faci. Într-un autocar elegant, cu aer condiţionat şi muzică. Peisaj normal. Cîmpuri cultivate, orăşele, ceva industrie. Apoi şoseaua urcă şi descoperi uluit în vîrful dealurilor un fel de cetăţi contemporane. Cartiere-satelit, în trepte şi terase circulare. Se apropie Oraşul. În care intrăm încolonaţi într-un nesfîrşit şir de maşini. Mişună de oameni, dar nu e nimic, comparat cu ce aveam să vedem în Oraşul vechi... Oraş închis de un zid enorm. Cu turnuri şi creneluri. Fascinant acest zid care, de-a lungul istoriei, ca o fiinţă vie, a migrat la stînga şi la dreapta, ba mai mic fără, ba mai mare cu Muntele Măslinilor... Poarta e enormă şi prin ea un furnicar de nedescris de oameni. Se vinde orice. Intrăm. În istorie. Ca într-un rîu ne lăsăm purtaţi de curent pe străzi înguste, buchisite de tarabe. Cartierul musulman. Cu coada ochiului citesc *Via Dolorosa*... dar e prea tîrziu, las-că ne întoarcem. Construcţiile se boltesc deasupra capului, iar strada arată acum ca un tunel. Care duce aţă în cartierul evreiesc. Limita e marcată de un post de control care-ţi bipăie bagajul. Şi apoi bum, direct în soare într-o piaţă care pare enormă. Zidul Plîngerii. Recunosc, efectul e măreţ, deşi zidul nu e atît de mare pe cît mi l-am imaginat. Ne despărţim: Lia la femei şi eu la bărbaţi. Cu un fes de hîrtie pe cap, sînt întrebat de unde vin. România. *„Aa! ce face?“* Fiecare crăpătură conţine mesaje, bileţele, rugăciuni, speranţe... dureri făcute sul.

Urcăm apoi trepte nesfîrşite şi ne rătăcim pe străduţe, piaţete. Vedem, înregistrăm, dar nu ştim ce. Rătăcim. Noroc cu sfatul unui prieten. Plătim un tur ghidat şi cuminţei ne încolonăm la pas în urma lui Mister Mike. Spanioli, finlandezi, americani, sud-africani. O luăm temeinic cu scurte explicaţii. Acum totul face sens. Cartierul armenesc creştin, evreiesc, musulman, vechiul Vechi Oraş cu stradă romană reconstruită. Un oraş care s-a înălţat peste el însuşi. Distrus de nenumărate ori, reconstruit tot de atîtea. Clădiri de ieri, cu pietre de 5 mii de ani. Urmele zidului de-acum o mie de ani, urmele unuia mai vechi. Minarete. Biserici. Sinagogi. Apă sfinţită şi cruci creştine de vînzare în cartierul musulman... batice tip Arafat de cumpărat pe Golgota. Biserici în biserici, cartierul creştin. Aici a murit Iisus. Ba aici, zic copţii. Aici a fost înfiptă crucea, între jumătatea greacă şi cea catolică a capelei. Cobori la nivelul de bază şi mai cobori două niveluri... urci din nou, ieşi. Afară în bazar. O nebunie de produse, oameni şi iar produse... tot aşa, pînă la o altă poartă.

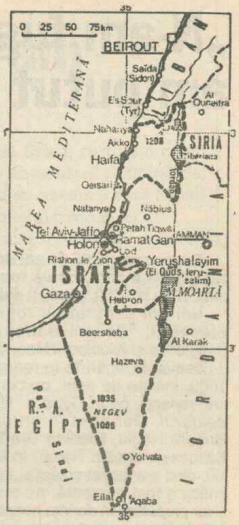

Marea Moartă

Din Ierusalim mai faci o oră. Tot într-un autocar. Brusc intri în deşert. Unde nu e nimic. Nimic. O uscăciune şi-o căldură monotonă. Prin crăpăturile dealurilor, stîne de oi. Ce naiba mănîncă oile aici, unde nu e nimic? Ce fel de oameni sînt cei care trăiesc aici? Care rezistă aici? Un peisaj teribil. Rupt din cînd în cînd de pîlcuri incredibile de palmieri. De unde vine apa? Cum?

Şi dintr-o dată la orizont o muchie albastră. Ba nu, azur. Marea. Dintr-o dată dealurile din stînga devin munţi. Uscaţi, abrupţi şi ciuruiţi de grote. Şoseaua atîrnă între mare şi munte. Dincolo de apă, alţi munţi. Iordania. Oprim la Geli. Un punct turistic. O pădure privată de palmieri, umbreluţe, duşuri, tonete cu îngheţată. Trepte care duc direct în apă. Dacă nu eşti atent şi păşeşti desculţ, te frigi. Aerul se opreşte în piept. E mult prea cald. Iordania tremură dincolo... O mînă de turişti se bălăcesc caraghios. Pentru că apa nu-i vrea. Uleioasă, caldă şi enorm de sărată, te scuipă în afară. Un fel de claustrofobie a spaţiului deschis pune stăpînire pe mine. Mă fascinează. Altfel de frumos. Mi-e frică. În jurul meu nu e nimic. Marea Moartă mă aruncă în sus. Munţii enormi şi indiferenţi. Dacă, dumnezeule, nu mai vine autobuzul?

Umbră

Timp de o oră, pe stradă, Lia însoţeşte trecătorii cu propriul ei corp. O prezenţă tăcută păşeşte odată cu ei. O umbră vie. Se opreşte odată cu tine. Un corp care-ţi face corpul mult mai prezent. Corpul care aici poate oricînd dispare. Tel Aviv. Israel. A doua zi după ce ne-am întors acasă, o bombă a explodat în bazarul din Ierusalim. Apoi au urmat altele...

„Bună ziua, vă urez o zi bună!“

Redactor-şef: **GABRIELA ADAMEŞTEANU**
Redactor-şef adjunct: **RODICA PALADE**
Publicist comentator: **ANDREI CORNEA**

Redactori: **IULIAN ANGHEL, IOANA IERONIM, RĂZVAN PAUL, AURELIAN CRĂCIUN**; Grafician: **DAN PERJOVSCHI**; Contabil şef: **ALINA CORBU**; Şef serviciu marketing-distribuţie: **MIRCEA VLAD IONESCU**; Asistent marketing-publicitate: **MIHAELA CUCU**; Secretariat: **ADRIANA BOBEICĂ**

Difuzare, abonamente: **Constantin Satalla, Alexandru Petrea**; Operator calculator: **Lidia Cristescu**; Corectură: **Rodica Toader, Mara Ştefan**; Casierie, abonamente: **Mihaela Antonescu**.

Rubrici: ***ILIE ŞERBĂNESCU*** *(comentariu economic),* ***ŞERBAN ORESCU, ZOE PETRE, EMIL HUREZEANU, DAN PAVEL, RADU CĂLIN CRISTEA, CRISTIAN PREDA, MARIUS BÂZU*** *(comentariu politic),* ***H.-R. PATAPIEVICI*** *eseu („Idei în libertate“),* ***DAN C. MIHĂILESCU*** *(cronică literară),* ***MAGDA CÂRNECI*** *(comentariu cultural),* ***IRINA COROIU*** *(cronică de teatru).*

Consiliul consultativ „22“: MONICA IOVINESCU, VIRGIL IERENCA, MIHAI ŞORA, ŞERBAN PAPACOSTEA, VIRGIL NEMOIANU, SORIN ALEXANDRESCU, MIRCEA MARTIN, MIHNEA BERINDEI, VLADIMIR TISMĂNEANU, GABRIEL ANDREESCU, SORIN ANTOHI, H.-R. PATAPIEVICI

Tipărit la FED. Tehnoredactare computerizată: „22“.
Redacţia şi administraţia: Bucureşti, Calea Victoriei 120. Tel 311.22.08, 614.17.76; Fax 311.22.08, 614.17.76, e-mail: r22@r22.sfos.ro, http://www.sfos.ro/culture/22/
Responsabil de număr: IULIAN ANGHEL
Număr tipărit cu sprijinul FUNDAŢIEI SOROS
ISSN-1220-5761